

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMLE

SZERKESZTI: DR LANGZI JENŐ

TÁRSZERKESZTŐ: DR KADOSA MARCEL

Jászi Oszkár: Népfőiskola.

Ilyen cím alatt egy igen érdekes és okos cikket írt Dr. Czettler Jenő a *Magyar Gazdák Szemléje* 1913. május havi számában. Megtudjuk belőle, hogy az O. M. G. E.-ét egy konkrét indítvány alapján foglalkoztatja a Magyarországon létesítendő népegyetemek terve. Nem kevesebbről van szó, mint arról, hogy a skandináv népek nagyszerű alkotása, a Grundtwig-féle paraszti főiskola intézménye nálunk is meghonosíttassék. Aki tudja, hogy mit jelentett és mit jelent ez az iskola-típus a skandináv országok, de különösen Dánia életében; hogy az ő tanításai nyomán kultúremler lett az izolált parasztságból, a nemzeti művelődés legmagasabb javainak részese; hogy ez az új paraszt képes volt a régi falu minden elmaradottságát megszüntetni és helyébe a legmodernebb mezőgazdasági üzemnek nagyszerű szövetkezeti hálózatát életbe léptetni; hogy ez az új mezőgazdaság népjólét és népkultúra dolgában az emberi együttműködésnek néhány legremény teljesebb intézményét fejlesztette ki; hogy az északi népek moralitása és politikai éleslátása nem egyszer túlszárnyalja a régi nagy kapitalista kultúrák országait: az azonnal átlátja, hogy nincs ma fontosabb, sürgősebb, életbevágóbb politikai feladat annál, mely a magyar gazdasági élet gerincét képező kis-parasztosztályt végre-valahára fölszerelné a létért való küzdelemben szükséges kulturális fegyverzetel. Ha valóban el tudnánk érni azt, hogy Magyarországon, miként Dániában, évről-évre a húsz év körüli paraszt fiuknak és lányoknak egy nagyon széleskörű rétegét nevelhennék ki általános műveltségben, hasznos gazdasági, jogi és politikai ismeretekben: a kultúrhaladásnak egy oly táborát nevelhennék fel, mely nemcsak modern alapokra helyezné az elmaradt paraszt-gazdálkodást, hanem az ország általános szellemi és erkölcsi standardját is rendkívüli mértékben emelné.

Itt az ideje, hogy a magyar polgárság végre belássa, hogy a *parasztkérdés* az ő legnagyobb problémája s ennek okos megoldásától függ az egész ország fejlődése s ezzel együtt a szellemi munkával foglalkozó középosztály sorsa is. A dán mintára fölnevelt parasztfiúk és lányok nálunk is egy új nemzedéket nevelnének, melynek emelkedett fogyasztóképessége, növekedő kultúrszomjúsága, fejlődő erkölcsi függetlensége amily mértékben küszöbölne ki a népből élősködő uzsorásokat, zugfiskálisokat és politikai üzletembereket: ugyanebben a mértékben emelné a keresletet becsületes és jól képzett tanítók, tanárok, orvosok, mérnökök stb. után. A magyar polgárság politikai iskolázatlanságának egyik legjellemzőbb tünete az, hogy az ország paraszt népével mit sem törődve, azt teljesen kiszolgáltatta a közjogi demagógiának és a nagybirtokos-klerikális szervezkedésnek, mely a falusi nép ügyét csak ott és annyiban karolta fel, ahol és amennyiben ez az alacsony munkabéretet, a hagyományos tekintélyeket, az agrár védvám-politikát, a vármegye

és a plébános uralmát, egyszóval a latifundium anyagi monopóliumait és erkölcsi, meg politikai uralmát nem érintette. Pedig — mint Dániel Arnold az eredeti és úttörő tanulmányok egész sorával bebizonyította — a kis-paraszt- és a nagybirtokososztály érdeke az egész vonalon ellentétes, miért is a latifundiumnak parasztvédő akciója nem lehet őszinte, az nem az orvosság, hanem a narkotium jellegével bír. És tényleg azt látjuk, hogy a nagybirtokos politikai és társadalmi uralom legfeljebb itt-ott palliative segített a parasztság bajain, de minden egyes látszólagos jótéteménye fejében csak fokozta a kis-parasztoknak és a mezőgazdasági proletariátusnak anyagi, szellemi és erkölcsi függőségét az egyházi, a vármegyei és a latifundiális érdekeltséggel szemben.

Ezért kell már idejekorán a magyar progresszív intelligencia figyelmét az O. M. G. E. legújabb parasztképzési akciójára irányítani, mert ismét arról van szó, hogy egy új tömegszükségletet akarnak a maguk javára kanalizálni. S félő, hogy ha ez sikerül, az északi demokráciák nagyszerű alkotása, a népfőiskola is arra a sorsra fog jutni, mint a magyar szövetkezeti ügy és a szabad tanítás: a népies energiáknak autonóm, életől zuzzadó szervezete helyett grófi és papi cselédintézeté, a szolgaságnak egy újabb bilincsevő fog fajtulni.

S ne gondolja senki, hogy rémképeket látok. A Czettler Jenő cikke is, modern és helyes megpendítései dacára, erről a veszélyről tanúskodik. Mindenekelőtt mutatja, hogy az O. M. G. E. újra éles szemmel észrevette azt, amiről a magyar lateinerségnek fogalma sincs, hogy a falu népében egy új kultúrszükséglet, egy új szabadságtörekvés támadt, melyet ép úgy lehet a parasztságot fölemelésére, mint újabb lekötésére felhasználni. Apróbb tévedésekkel, de lényegileg helyesen állapítja meg az idézett agrár-politikai író:

„A magyar kisbirtokos anyagi erői az utóbbi tíz év folyamán, de különösen az új vámpolitika óta erősen megduzzadtak. Különösen a negyedtelektől egy telek földig terjedő földbirtokkal ellátott kisgazdák anyagi ereje gyarapodott meg szemmel láthatólag. Sok minden egyébtől eltekintve, ennek a fejlődésnek kulturális téren is megfelelő folytatása lett, ami egyrészt népies folyóiratok, könyvek, krajcáros újságok vásárlásában, részben pedig abban nyilvánul, hogy a tehetősebb kisgazdák ma már fiaikat nagyobb tömegben küldik középiskolákba. Szóval a magasabb képzettség itt is nyomon járt a nagyobb vagyoni gyarapodással. Ez a fejlődés iskolai szervezetünk hiányossága miatt nem sok jóval kecsegteti a magyar földművelő népet. Az elemi iskola ugyanis ezeknek a vagyonosabb és fölfelé törekvő rétegeknek ma már nyilvánvalóan nem elég. Hiszen az iskolázási idő mindössze 12 éves korig terjed, ebben a korban pedig a legtöbb, az életben igazán szükséges ismeret holt anyag a fejletlen gyermeki elemére nézve. A gazdasági ismétlőiskola nevében hordja

programját, a közönséges ismétlőiskola pedig szintén nem elég az általános műveltség szempontjából, mert az legtöbb községben csak papíron van, amit bizonyít az a körülmény is, hogy maga a tanügyi kormány sürgeti azoknak gazdasági irányú reformját. Tessék most elképzelni egy vagyoniilag jó helyzetben lévő s így fokozottabb kulturális szükségletekkel rendelkező társadalmi osztályt, amelynek iskolai képzése a 12-ik életévvel lezáródik s azután teljesen a rendszertelen, nagy erőfeszítést követelő és a kellő kritika hiánya miatt veszedelmes önképzésre van utalva. A másik út, hogy a kisgazda gyermekét középiskolába adja, még szerencsétlenebb, mert ha itt végezni nem tud, töredékes műveltségénél fogva társadalmi osztályának elégedetlenkedő és mindinkább hasznavehetetlen tagja lesz, ha pedig végez, mint lateiner, teljesen elvesz a kisgazdaosztályra nézve és szaporítja annak az állandó vérvesztésnek folyamatát, amit a magyar parasztosztály a jobbágyság fölszabadítása óta állandóan szenved, hogy tudniillik épen legtehetségesebb, legkiválóbb fiait adja által a középosztálynak, ahol belőlük többnyire csak tucatember válik, míg az árván maradt föld a tehetség nélküli tulajdonos elmaradt gazdálkodását nyögi. A kisgazdák társadalmi osztálya műveltségre nézve kezd háttérbe szorulni az ipari munkásság mögött, amelynek a kitűnő elemi iskolák, iparosiskolák mellett a, szakszervezetek rendszeres és állandó szabadoktatást biztosítanak részint esti előadásokon, részint nyomtatványok útján.

A népfőiskolára tehát nem azért van szükség, hogy ezzel a külföld előtt parádézzunk, hanem azért, hogy egy feltörekvő osztály természetes előbbre jutásának kulturális alapfeltételeit biztosítsuk s így megakadályozzuk azt, hogy ez az osztály, amely külföldön ma a középosztálynak leghatalmasabb és vagyoniilag is legerősebb rétege, kulturális tekintetben alatta maradjon az ipari munkásságnak, anyagi tekintetben pedig ne tudja beváltani azokat a reményeket, melyek a magyar föld intenzív művelésének eredményeihez fűződnek.”

Az O. M. G. E.-re nézve mindjárt jellemző szakreferensének látószöge, melyből a problémát nézi. Mindjárt kezdetben arra törekszik, hogy a magyar nép nagy kulúrszomjúságát megossza s nyíltan a vagyonos parasztság számára akarja az új oktatásügyet. Hasonló osztály-elfogultság mutatkozik a megoldás módjait is, melyeket ajánl, pedig egyelőre csak a legnagyobb általánosságban marad. Így konstatálja, hogy a dán típusból „Németország Schlegel-Holsteinben szintén csinált néhány ilyen iskolát, de természetesen ennek olyan hatása nem lehetett, mint a skandináv népfőiskoláké, mert az idegen nép géniuszának termékét szolgálólag lemásolván, annak életető lelkét nem tudták átültetni.” Nem bizony. De nem az „idegen nép géniuszának szolgáló lemásolása miatt”, hanem azért, mivel a porosz rendőrállam és a brutális nemzetiségi elnyomás levegője alkalmatlan valódi, szabad, népies oktatásra, A nagyszerű dán mintát Magyarországon is én nem az idegen géniustól félttem, mint Czettler Jenő, hanem a honitól: a közigazgatási elnyomás, a nyegle sovinizmus és a szabadtanításos színekurák rendszerétől.

Még világosabb a nagybirtokos tendencia ott, ahol a megvalósítás anyagi eszközeiről van szó, eképen:

„En ezt az iskolatípust, amely a hallgatók önkéntességét veszi számításba, nem szeretném sem állami, sem községi intézménynek tenni. A gazdasági érdekvépviseletek és szövetségek, szóval a szervezett gazdasági társadalom feladata volna ezt az intézményt meg-

teremteni, ép úgy, mint ahogy a szociáldemokraták megszervezték a társadalomtudományok iskoláját és egyéb pártiskoláikat. Természetesen tekintettel kell lenni arra is, hogy az állam különböző szabad liceumokra és más, a városi lakosságot és ipari munkásokat képező szabadoktatási intézményekre százezreket áldoz s így teljesen jogos és méltányos az a követelés, hogy ugyanolyan támogatásban részesítse a falusi szabadoktatásnak ezeket az intézményes szerveit is. Jól tudom azt, hogy ezzel szemben a legeslegújabb fejleményekre fognak tanügyi férfaink hivatkozni, arra tudniillik, hogy a falusi szabadtanítás céljára újabb a kultusz-kormány körülbelül 50-60.000 koronát áldoz évenként. Nem akarom kisebbiteni sem a szabadtanítás intézményeinek, sem e támogatásnak jelentőségét. Azonban meg kell gondolnunk, hogy ebből a többnyire egyes felolvasásokból vagy előadásokból álló szabadtanításból a legkisebb gazdának és mezőgazdasági munkásnak van ugyan némi haszna, de a magyar középosztály újabb fejlődésénél számbaveendő igen fontos elemnek, tudniillik a jómódú kisgazdaosztálynak kulturális előbbrejutását ezekkel a szellemi szükségmunkákkal még hiányosan sem lehet ellátni.”

A számítás világos. Az iskola szabadságának, az államtól és községtől való mentességének látszata alatt, szerző a *gazdasági érdekvépviseletek és szervezetek*, vagyis a nagybirtokos szervezet kizárólagos rendelkezése alá helyezné az új iskolákat, természetesen – az állami budget terhére. Vagyis a szabad és demokratikus dán típus, itt a magyar géniusz útmutatása szerint a vagyonosabb parasztosztálynak állami pénzen ientartott s a nagybirtokosság kizárólagos rendelkezése alatt álló arisztokratikus szervezetévé alakulna át. Mi ha bekövetkeznék, a *Népfőiskolák* nem a paraszti Magyarország előfutárjai, de a feudális Magyarország újabb háttérbe vonnának.

Itt van a legfőbb ideje, hogy a magyar progresszív szociálpolitika szabaduljon szűkös városi szellemétől s minden igazán nagystílusú ipari és kereskedelmi fejlődés leghatékonyabb emeltyűjét: elmaradt, magárahagyott, a nagybirtok pórázán tartott népünk legégetőbb problémáinak megoldását is észrevegye!

Dr. Jacobi Andor: A munkaviszony a Tervezet szerint.

A magyar polgári törvénykönyv második szövegében közreadott tervezetének tizennegyedik címe a munka jogviszonyait tárgyalja. Első fejezete a szolgálati szerződés. Az egész tervezetnek szociálpolitikailag kétségtelenül legérdekesebb része. Hogy a tervezet a munka jogviszonyai között tárgyalja a vállalkozási szerződést, az alkuszi ügyletet és a díjkitűzést is, skatulyázási kérdés, és ezért a beosztás mikéntjét itt bírálat tárgyává nem tesszük.

Bennünket e helyütt csupán a szolgáló ember joga érdekel. Szolgáló ember: mert már többé mégsem egyszerűen: szolga. Rabszolga, jobbágy, szolga, szolgáló ember: talán szabad e négy szó egymásutánjával, vperse csak nagyjából, jelezni egy gazdasági és jogi viszony fejlődését. De a szolgálati szerződés még mindig nem az a kultúrfok, amelyet optimisztikus várakozással közelebb eléréndőnek vallunk, óhajunk: nem szolgáló, *munkavállaló szerződés* az, amely a társadalmi fejlődés jogegyenlősítő irányzatának párhuzamában halad.

Annyi bizonyos, hogy a szolgálati szerződés, úgy a mint a tervezetben jelentkezik, lényeges haladás a mai jogállapothoz, helyesebben jogtalansági állapothoz

mérten. A magyar jog az 1876: XIII. t.-cikkben (cseléd-törvény) és a büntető törvényben (313. §.) büntetlenséget biztosít a cselédjét felpofozó gazdának, mert a házi fegyelem körén belül elkövetett könnyű testi sértés nem büntethető. Az ipartörvény 159. §. még az ipari munkás és kereskedőségét is rendőri segédlettel engedi meg kényszeríteni az általa okkal vagy ok nélkül teljesíteni nem öhajtott szerződés betartására, csakúgy, mint a cseléd-törvény, a melynek 22. §. a szolgálatba belépést a szolgabíró és a rendőrkapitány garanciája alá helyezi. De mindennek koronája az 1898: II. t.-c, a híres derestörvény, amely a szerződésnek a munkavállaló részéről való be nem tartását egyenesen büntetendő cselekménynek minősíti. Ez a törvény a mezőgazdasági munkásokról szól, de rajta épülnek a vízi-, kubikus-, erdei- és dohánymunkások jogviszonyairól szóló újabb törvények és az 1907-ben alkotott gazdasági cseléd-törvény is.

Alapjában véve tehát nem az a főkérdés, hogy mit tartalmaz az új tervezetnek a szolgálati szerződésről szóló fejezete, hanem az, hogy megmaradnak-e a polgári törvénykönyv mellett, főleg a cseléd és gazdasági munkástörvények? Mert Németországban megmaradtak és a német törvényhozás hatását nálunk fejtegetni fölösleges.

Már most vizsgáljuk a T. vonatkozó intézkedéseit ezektől a viszonylatoktól elvonatkozva, mintegy légüres térben. Mindenekelőtt kiállíthatnók a származási bizonyítványt: egy magyar értékes törvényhozási alkotás: a német polgári törvénykönyvtől való leszármazásuk általában csak jó ajánlólevél. Fájdalom, a nptkv.-nek vonatkozó szakaszai nem jelentenek bátor előrelépést a szociális jog irányában, ha nem is lehet tagadni, hogy nyelvezetük, és a bennök tényleg lefektetett szociálpolitikai irányelvek a régebbi felfogástól előnyösen térnek el.

Ez az, amit a magyar tervezetre is mondhatunk.

Ami mindjárt kellemesen érint: hogy a régi nomenklatúrával szakítottak. Nem gazda és cseléd, nem segéd és főnök, hanem pusztán „munkavállaló” és „munkaadó”. Munkavállaló az, a ki másnak háztartásában, gazdaságában vagy üzlete körében teljesítendő szolgálatokra, megállapított ellenérték – munkabér – fejében kötelezi magát. (1209. §.) A T. a munkavállaló és munkaadó viszonyát, mint két egyenrangú félét határozza meg. Egy ilyen fogalom meghatározás értéke kétségtelen. Beleveszi magát a joggal foglalkozók gondolkodásába, innen átmegy a társadalom szélesebb rétegeibe és végül elvégzi a szociális pedagógia munkáját: rászoktatja az embereket, hogy a cselédet, munkást, segédet ne alárendelt valaminek, hanem egy másik szerződő félnek tekintsék.

Az 1210. §. a munkabér mennyiségét állapítja meg. A társadalmi haladásban hívőknek nagy család. Mert elősmeri a felek föltétlen szuverenitását. A munkabér mennyisége megállapodás és hatósági díj-szabás nem léteben a helyi szokás szerint igazodik.

Hát komolyan azt hiszik a tervezők, hogy a munkabért a felek egyenrangú mivoltából fakadó szabad elhatározás állapítja meg? Hát a szolgálati szerződés csakugyan gazdaságilag egyensúlyban levő tényezők megállapodása és így a gazdasági örök szabad játékának respektálása a társadalmi törvényhozás kötelessége? Aki csak egy kis ideig gondolkodott a kérdés fölött, tudja, hogy a szolgálati szerződés a gazdasági kiszármányolásnak elsősorban fentartott terület. Nem az emberek rosszassága, hanem a gazdasági törvények miatt. Az állam arra való, hogy ezeknek a kéréllhetlenségét enyhítse, ne pedig, szankcionálja azokat, fokozza.

Persze, akik azt hiszik, hogy a szolgálati szerződés magánjogi, azok előtt teljesen világos, hogy a felek megállapodása revíziót nem tűr. Pedig ezen a felfogáson ma már tul vagyunk. Ma már tudjuk, hogy a mikor egy embernek nincs egyebe, mint saját maga, az ő munkája, akkor az annyival gyengébb helyzetben van a munkaadóval szemben, hogy a köztük létrejött szerződésben engaeáltatik a köz, a melynek legfőbb érdeke, hogy az emberanyag anyagi és erkölcsi boldogulása ne veszélyeztessék. Közérdek, hogy a pusztán munkája után élő ember olyan feltételek mellett kapjon és vállaljon munkát, amely ez az ő és osztályának boldogulását (nem pusztá tengődését) teszik lehetővé. Ennek a közérdeknek kiszolgálását pedig a felek közti egyenlőtlenségnek áldozatul dojni nem szabad.

Az 1210. §. tehát két hibában szenved, Az egyik az, hogy a munkabér megállapítását megállapodás esetén a bírói cognitio alól kiveszi, s másik, hogy megállapodás nem léteben, egyszerűen a helyi szokást veszi irányadóul. Holott ép a helyi szokás lehet igaztalan, embertelen.

Az előbbire nézve legalább a svájci törvény 326. §-át lehetne átvennünk: „A szerződés tartalma a törvény és a jó erkölcsök határain belül szabadon állapítható meg”. A jó erkölcsök pedig a XX. században a kiszármányolást nem engedik meg.

Az utóbbira nézve helyes volna kimondani, hogy a bér magassága a helyi szokás szerint igazodik, ha csak annak respektálása az elemi méltányosságba nem ütközik (fair wages). Ez esetben a bíró dönt. így tenők a bírót a gazdaságilag gyöngébb fél oltalmazójává ami, ha nem is manchesteri, de szociális, mert embert, az „embert” elsörangú jogtárggyá avató felfogás.

Az 1302. §. kimondja, hogy a munkabér utólag fizetendő. A pénzeladó és a munkaeladó közötti viszonylatban természetesen a pénzeladó részesül privilegiumban. A pénznek ez a privilegizálása, más tereken is, egyik legjellegzetesebb tünete a mai kapitalizmusnak. Kinevetnének, ha valaki azt mondaná: miért hitelezze a munkavállaló munkáját, miért ne a munkaadó a pénzét? Pedig a dolog nem oly magától értetődő, mint a megszokás velünk láttatja. Igaz, hogy a csödtörvények előnyben részesítik a munkavállaló lejárt követeléseit; igaz, hogy a munkavállaló általában nem nagyon jó hitelfedezet; de nem mindig nyitható csöd, csöd esetében is hónapokig kell várni és azért az a rettenetes kategorikusság, amelyekkel a törvény őt teszi meg az elsősorban szolgáltatásra kötelezetté, egy nagy egyenlőtlenség további petrifikálása.

Pedig ez nem kívánatos. Mert mi az, a mi a munkavállaló, gyöngé gazdasági existenciát lélekezhez nem juttatja, adósságokba kergeti? A fizetés utólagossága mellett az első bérídő szükségleteinek mindenáron való fedezése. Kilehetne mondani, hogy a heti fizetések-nél az első három hónap elteltével, a havi fizetések-nél az első 2 hét elteltével a munkavállaló bére aránylagos részének felét vagy két harmadát előlegül (már ekkor nem előleg) kérni jogosult. Hogy a munkás elissza, fogják az „elfogulatlanok” mondani. Nem; de hogy az elsődleges fogyasztási cikkek áru uzsorájától megment-sük. A munkavállalónak érdekében állandó tovább szol-gálni, mert hisz nem kapta ki az egész munkabért. To-vábbá kimondandó volna, hogy a munkaadó fizetés-képtelensége esetén a folyó béreket biztosítani volna kö-teles, és erre sürgős panaszjog adandó a munkavállalónak.

Az 1303. §. már visszaesés. Mert megengedi, ha-csak külön törvény nem tiltja, a Jancsibankó rendszert. Pedig a kifosztásnak ezt a német határozottan tilal-

mázza még a magyar erdőmunkás törvény is. (1900: XX., VIII. t.-c. 17. §.) Nem értjük, hogy ez a szakasz még a mai magyar jogállapot mellett is, hogy kerülhetett bele a tervezetbe.

Az 1309. §. a munkaadó beszámítási és visszatartási jogát helyesen a szolgálati szerződés szándékos megsértéséből folyó károk körére korlátozza. Kívánatos, hogy a munkaadó a visszatartott összeget biztosítani és annak megítélése iránt pert indítani legyen köteles.

Az 1305. §. megengedi az olyan kikötést, hogy a munkavállaló kötelezettségei megszegése esetére a már megszolgált bérét bírsággal elveszítse, csak a bírónak mérséklési jogot ad. Mi ezt nem tartjuk elegendő védelemnek. Ilyen kikötés nem engedhető meg. Az 1309. §. rendelkezése a munkaadót teljesen megvédi.

Jó az 1870. §., amely az esetben, ha a munkát vezérmunkás (csoportvezető, akkordáns) vállalja, és másokkal végezteti, a munkaadó pedig erről tud és ebbe befoly, az almunkásnak közvetlen jogot ad a munkaadó ellen és így a munkaadót kényszeríti, hogy a munkások rendes kielégítését ellenőrizze.

Helytelen az 1808. §. második bekezdése; amely az esetben, ha a munkaadó a szolgálat elfogadásával késedelembe van, a munkavállaló igényébe beszámítani rendeli, nemcsak, amit tényleg szerzett munkarejének másutt értékesítésével, hanem azt is, amit „nehézség nélkül szerezhetne”. Ez túl messze megy a munkaadó érdekeinek kímélésében és nagyon nehezen megállapítható ténykörménytől teszi függővé a munkavállaló jogos igényének megítélését.

Az 1309. §. helyesen tartja fenn a munkabérhez való jogot akkor, ha a munkavállaló hibáján kívül aránylag rövid időn át a szolgálatlétben akadályozva van. Megfelel az ipartörvény álláspontjának.

Az 1310. §. a munkaadó betegsegélyzési kötelezettségét a mai keretekben szabályozza. Harminc napig köteles a munkaadó, ha a munkavállaló nála kap ellátást, azt ápolgatni és gyógyíttatni. Mentésül a munkaadó a munkavállaló súlyos gondatlansága vagy erkölcsstelen életmódja okozta betegség esetén. A bíró dolga, hogy a nemi életet ne tekintse erkölcsstelen életmódnak.

Harminc nap: azután a munkavállaló mehet az utcára, Aki ösmeri ennek az országnak közegészségügyét, tudja, mit jelent ez. Ezen a ponton kell erélyesen követelni a munkavállalók összeségére kiterjedő betegsegélyzést és balesetbiztosítást.

Három hónapig tart általában a munkaadó gyógyítási kötelezettsége a szolgálat folytán előállott betegség esetén. Ez nem kielégítő. És mit csináljon a szegény ember azután? Hol vannak a közkórházak, a melyek iölveszik? Itt az egyedüli becsületes megoldás a korlátlan felelősség, megfelelő szavatosság biztosítással. Rossz az 1310. §.-nak az intézkedése, amely a munkaadónak felelősségét még vétkesség esetén is megszünteti, ha törvénynél fogva létesített munkásbiztosító nyújtja a betegsegélyzést és kártalanítást. A vétkességet nem kell pramiálni.

A munkásóvó intézkedésekre 1312. §. kötelezi a munkaadót. De hiányzik az egészséges munkahely és a háztartásában levők részére egészséges hálókelyek előírása. Hiba az is, hogy ha a szolgálatot az ő helyiségében vagy az ő utasítása szerint kell végezni, a munkaadónak *csak lehetőleg* kell távol tartani mindent, ami a szolgálat alkalmából a munkavállaló erkölcsiségét vagy jó hírnevét veszélyeztetné.

Nagyon jó az 1313. §., amely nem engedi meg a munkaerő kizsákmányolását, vagy a fejletlennek őt fejlődésében gátló munkára alkalmazását.

Az 1314. §. a pihenési és szabad időt szabályozza. Hiányzik a heti szabadnap vagy félnap intézményesítése.

Az 1315. §. a munkaadó által okozott kárt az általános kártérítési szabályok alá utalja.

Az 1316. §. elősmeri a szolgálati szerződés nem egyszerű magánjogi természetét, midőn a munkavállalónak jogait lemondás útján nem engedi elveszni. Ez örvendetes szociális érzékről tesz tanúságot.

A felmondás fontos kérdésének napi és heti béreknél az 1318. §. nem ad felmondási időt. Pedig az utóbbiaknál legalább két nap előnyös volna. A hat heti és három havi felmondást a T. megtartja, de fogalmazása folytán kétséges lesz, hogy pl. a havi fizetésű könyvelőt vagy gazdatisztet 15 nap, vagy hat heti, vagy három havi felmondás illesse-e meg. Ösmeri a T. az egy éves felmondást is. (1319. §.) Kár, hogy közbeeső kategóriát nem ösmer. A mezőgazdasági munkavállalókra nincs a T. tekintettel. Általában az a benyomásunk, hogy a T. egy csomó speciális törvényre számít (ipar, magánhivatalnok, gazdasági stb. törvény.)

Helyesen mondja ki az örökszolgálati szerződéseknek is felmondhatóságát az 1321. §.

Lejárt szolgálati szerződés hallgatólagos folytatását határozatlan időre szólónak tekinti az 1322. §. Nem tartjuk helyesnek. Ugyanolyan időre, mint az eredeti kötés, legfőljebb egy évre, mondja helyesen a svájci jog.

A rögtöni hatályú felmondásnak az 1323. §. szerinti fogalmazását érdekesnek tartjuk. Ennek csak akkor van helye, ha az egyik fél „érdekei jelentékenyen veszélyeztetve vannak az által, hogy a másik fél nem tesz eleget a szerződésből folyó kötelezettségének”. Azután megállapítja ezt a jogot a munkavállaló javára, bármily életbevágó érdekei veszélyeztetése címén. Viszons jogot nem ad. A munkaadók részéről e szakasz nagy ellenzés tárgya lesz, pedig örvendetes, erős speciális felfogás sugallta.

Helyesen vannak a rögtöni felmondás következményei az 1324. és 1325. §§-ban szabályozva. A teljes kártérítési jogot adják meg a vétlen félnek, a munkavállalónak legalább a felmondási időre járó díjat biztosítván.

Sikerült az 1326. §. is, amely felmondás esetén biztosítja a munkavállalónak az új szolgálat keresésére a szabad időt és a bizonyítvány fontos kérdését az eddig legjobbnak tartott formában oldja meg: a magaviselet és szolgálati képességre vonatkozó nyilatkozatot csak abban az esetben enged, ha azt az alkalmazott kívánja. Én még megtoldanám azzal, hogy az alkalmazott új, pusztán az alkalmazás minőségére és tartamára vonatkozó bizonyítvány kiállítását kívánhatja, ha a magaviselet és szolgálati képességre vonatkozólag – kívánatára – a bizonyítványba betett nyilatkozat őt ki nem elégtíti.

A fentiekben vázoltuk a T. rendelkezéseit a munkaviszony tekintetében. Nem szól a T. a collectiv-szerződésekről és a versenytalalomról. Pedig ezek nélkül egy modern törvény csonka és ha a német törvény sem szól, az még nem elegendő ok.

Vannak tehát a T.-ben igenis szociális gondolkodást eláruló rendelkezések, de egészében egy tudatos, szociális, progresszív munka hatását mégsem teszik. Ha pedig abból indulnának ki a tervezők, hogy ilyis egy sereg speciális törvény fogja ezeket az igényeket kielégíteni, akkor nem lehet ítéletünk, míg nem ösmerjük ezeket. Viszont ebből következik, hogy a T. kritikájánál megállani nem lehet. A T. ügylátszik, csak egy általános rész akar lenni a munkás, ipari és gazdasági törvények részleteihez. A magyar szociálpolitikának feladata, hogy követelje a T. megjavítása mellett anti-

szociális munkatörvényeink eltörlését és egy becsületes, teljes szellemi ipari és mezőgazdasági munkás jog megalkotását, a biztosítási intézmény kiépítésével.

Kétségtelen, hogy egy a munkás minden jogos érdekét kielégítő munkásjog a gyengébb munkaadóvalak összeroppanását idézné elő. Ez ellen csak a szervezkedés segít. A magányos munkaadó egyedül nem tudna megfelelni a becsületes munkásjogi követelményeknek. A megoldást a munkások és munkaadók államilag kikényszerítendő szervezkedései fogják meghozni, egyenrangú harcban: *a kényszer szindikalizmus* egyenerejü tényezőinek tiszta gazdasági küzdelmében.

Hoffman Géza cs. és kir. osztrák-magyar vicekonzul Chicago: Az első állami fajhygieniai hivatal.

– *A Szociálpolitikai Szemle eredeti közleménye.* –

Az Északamerikai Egyesült-Államokban nemcsak a közvélemény van megnyerve a modern hazaszeretetnek tekintett fajhygieniai eszméknek, hanem a hatóságok is törekednek kormányrendeletek útján fajhygienia elveket szolgálni, aminek legjobb bizonyosságai azok a hivatalosan, többnyire igen melegen pártfogolt rendszabályok, amelyeknek célja: megakadályozni a kevésbé alkalmas elem továbbtenyésztését. Tudvalévő, hogy már az Unió kilenc államában van törvény a szociális szempontból „untauglich” egyének sterilizálására és kilenc államban ilyenek házasságkötése is el van tiltva. További öt államban pedig ezidő szerint van a törvényhozás előtt sterilizálási törvényjavaslat, amelynek a sorsa még nincsen eldöntve.*)

New-York államban most már saját hivatala van a fajhygieniának: az első ilyenmű hivatal a világon. A címe: Bureau of Analysis and Investigation”, de röviden csak „Eugenics Bureau”-nak hívják és célja első sorban fajhygieniai ismereteket hivatalosan terjeszteni. Első kiadványát (The Bureau of Analysis and Investigation: Its Purpose and Field, Eugenics and Social Welfare, State Board of Charities, Albany N. J., 1912., 5. oldal) mint történelmileg nevezetes okmányt kivonatossan itt közlöm.

„Hogy jobban megértsük szellemi és erkölcsi valónkra oly vezetés bajok eredetét és annak a szerepét, amelyet a faj fejlődésében játszanak, végül hogy megfelelő óvszabályokat lehessen alkalmazni, evégből szükséges az emberi átöröklés adatait analizálni, rendezni és megvilágítani . . .

1911 július 12-ikén elhatározta az állami jótékonyági hatóság az ő negyedévi ülésében, hogy analízáló és kutatóhivatalt létesít, különös tekintettel a fajhygieniára.

E hivatal feladatai a következők:

1. Adatok beszerzése az állami intézetekben elhelyezett defektusos egyénekről és azokról, akiknek ilyen intézetekben volna a helyük, hogy az intézetek vezetőinek olyan adatok álljanak rendelkezésére, amelyek megkönnyítik az elhelyezettek megfelelő kezelését és kiképzését. Továbbá, hogy mihez tartás nyújtassák olyan családokkal és egyénekkal szemben való eljárásra, akik nincsenek ugyan nyilvános intézetek őrizeté-

*) Legközelebb megjelenik J. F. Lehmannál, Münchenben Fajhygiene az Egyesült Államokban című könyvem, amelyben az idevágó szabályokat és ezek végrehajtását ismertetem.

ben, de akiknek környezete és helyzete az erkölcsök és az állam jövője szempontjából veszélyt rejt magában.

2. Vizsgálni az összefüggést az értéktelenség különféle alakjai és a szegényügy problémái között, adatokat gyűjteni az epilepsia, szellemi defektusok és egyéb leromlási tünetek területéről és megfelelő rendszabályokat ajánlani.

3. Segíteni és biztatni a helyi hatóságokat és az illető családokat a segélyre szoruló defektusokkal szemben teljesítendő kötelességük gyakorlatában.

4. Vizsgálni az elfajzás okait összefüggésben az átörökkeléssel és a környezettel, megállapítani, hogy mely családokban örökletesek ezek a defektusok és mely vidéken a leggyakoribbak az ilyen családok.

5. Pontosán megszámlálni a gyöngelműket és epileptikusokat és állandó kimutatást vezetni. New-York állam defektusos családairól.

6. Időről-időre statisztikai munkákat nyilvánosságra hozni a szegényügyről és egyéb kérdésekről a további törvényes intézkedések és defektusos rétegek elhelyezésére szolgáló új intézetalapítások szükségességének bebizonyítása végett.

Az állami jótékonyági hivatalnak alávett köz- és magánjótékonyág összkiadásai New-York államban az elmúlt évben meghaladta a 24 millió dollárt és e kiadások évről-évre egy millió dollárral növekednek. A lakosságnak kb. 2%5-ről intézetekben történik gondoskodás és további 2%-át községekben támogatják. Semmi kétség, hogy a köz- és magánjótékonyág nagy része a defektusos osztályok és örökletes elfajzottság támogatására megy, miután szaktekintélyek állítása szerint a segélyre szoruló egy harmadrésze szellemileg defektusos és a különféle javítóintézetekben elhelyezettek 25%-a örökletesen gyöngelműjü.

A jó kormányzat népének nemcsak közvetlen jólétét tartja szem előtt, hanem a jövő polgáira is tekintettel van és így a faj javítására törekszik. A közjó kívánja, hogy a degeneráltak továbbszaporodása megakadályoztassák. A társadalom nem felelős a gyöngelműjük első generációjáért, de tekintettel arra, hogy a degeneráltak 75%-a úgy örökölte defektusát, az évenként születő nagyszámú degeneráltakért már igenis felelőssé tehető a társadalom.

Minden emberi lénynek megvan az a joga, hogy „jól született” legyen, más szóval, hogy egészséges testben egészséges lelket örököljön. Mindkettő a jó „anyag”-ot föltételezi és mindkettő kedvező környezet^f és fejlődést igényel. Köztudomású, hogy a szellemileg defektusos egyének gyermekei öröklött hibájuk folytán segélyreszorulókká, büntetésekké, prostituáltakká és alkoholistaikká válnak. A faj nemesítése és az államnak fölsőleges adótehertől való megszabadítása végett az értéktelen népelemeket ki kell kapcsolni a szaporodásból és a fajhygienia szabályait kell alkalmazni, hogy erős, egészséges és derék embereket neveljünk. Ez igazi jóléthez fog vezetni és a jövő idők polgárainak boldogulásához.

Angolországban bebizonyították, hogy a gyöngelműjük majdnem mégegyszer olyan gyorsan szaporodnak, mint a népesség általában és ugyanez a helyzet az Egyesült-Államokban is. A gyöngelműjük a természetből fogva termékenyek és ezeket a szaporodás megakadályozása végett el kell különíteni.” Néhány átörökítési példa ismertetése és két tabellával való magyarázása után így végződik a röpirat: „Miután az új hivatal avégből alapított, hogy az államnak szolgáljon és azoknak segítségére legyen, akik a

szociális haladáson dolgoznak, ennél fogva szívesen szolgál minden érdeklődőnek fölvilágosítással a faj-hygienia felől.

Capitol, Albany, N. J., 25. April, 1912.

Azóta még egy kiadmánya jelent meg a hivatalnak a degeneráltak intézeti elhelyezésének jelentőségéről.

New-Jersey és Utah államokban is tervbe van véve hasonló intézetek alapítása. Kaliforniában az egészségügyi hivatal dolgozott ki ilyen tervet a törvényhozás elé terjesztés végett „ámbár kérdéses, hogy 1913 elég érett lesz-e már ilyen vagy hasonló törvény számára.” Ez a terv orvosi vizsgálatról akarja függővé tenni a házasságkötést és mindenki, akinek a beszerzett orvosi vélemény alapján megtagadná a házasságkötéshez szükséges engedélyt, a létesítendő faj-hygieniai hivatalnál kérheti egészségi állapotának felülvizsgálatát.*)

Leon es Maurice Bonneff, Paris: A franciaországi vakok emancipációjának kísérlete.

– A Szociálpolitikai Szemle eredeti közleménye. –

A vak munkások szakszervezetének megalapítása, valamint ennek felvétele a szajnai szindikátusok egyesületébe és a Confédération générale du travail-ba igen érdekes társadalmi lélektani jelenség. Ez ugyanis arra mutat, hogy a vakok eliteje felakarja venni a küzdelmet a vakok szociális jelentőségére és minőségére vonatkozó közkeletű felfogás ellen, amelyet összeegyeztethetetlennek talál az ember és a munkás méltóságával.

A vakokban szegény és tökéletlen lényeket látunk, amelyek képtelenek magukon segíteni. Az emberek segítenek rajtuk ép úgy, mint ahogyan alamizsnát osztanak ki a szűkölködők között. Most pedig a fiatal és elhatározott vakok egy csoportja szakszervezetet alapított abból a szándékból, hogy mindennemű alamizsnát visszautasítson és független munkát követeljen.

A Franciaországban élő 40000 vak emberre, akiknek négy ötödrésze a szegény néposztályhoz tartozik, már 1882 március 28-án is gondoltak, amidőn az ingyenes és kötelező népiskolai oktatást a vakokra vonatkozólag is kimondották. Ez azonban sajnos, csak holt betű maradt. A szegények vak gyermekei szellemileg is vakok maradnak. Es így a kolduláshoz kénytelenek folyamodni, hogy családjuk keresetéből kivehessek a részüket.

Ha a vak gyermekek szülei azt óhajtják, hogy gyermekeiknek legalább némi fogalmuk legyen a művelődésről, 23 intézet áll a rendelkezésükre, amelyek mindegyikében kb. 50 hely van. A gyermekek évente 200 usque 600 frankot fizetnek. Többségük a községtől, megyétől vagy egyes jótékony személyektől kapja a pénzt, amint hogy az intézetek egy részét is filantrópok tartják fenn.

A párisi és a Seine-megyei vak gyermekeknek a „Braille-féle iskajg áll a rendelkezésükre, M. Péphan kórházi igazgató alapította. Ebben az iskolába rendszerint 100-110 gyermeket vesznek fel.

A jobb módú családok gyermekei az „Institution nationale”-t látogatják. Itt az általános műveltség elemeit tanulják, főképen pedig zenei kiképzésben részesülnek.

*) California State Board, of Health Bulletin for April. l^f>13.

A franciaországi vakok egy ötödrésze tesz így szert némi műveltségre. De hogyan keresik meg később a kenyerüket azok, akik arra rá vannak utalva? Kósárfonással, székfoltozással, zongorahangolással, kefégyártással? Oh nem, ezekhez a tevékenységekhez csak azért folyamodnak, hogy nagyobb részvétet keltsenek. Munkát adnak a vakoknak, mint ahogy alamizsnát adnak nekik; nem gondolnak arra, hogy valami komoly feladattal bízzák meg őket – hisz úgy sem tudják elvégezni.

A párisi Braille-iskola, mint mintaiskola tanítja meg 20 mesterségre a tanulóit és ők azokat jól megtanulják, a felnőtteket pedig ott tartják munkásoknak és állandóan támogatják őket. De az elvégzett munkákon 80000 usque 850000 frankot veszít átlag évente az iskola, amelyet az egyetemes tanács szubvenciójából kell fedeznie. Ugyanígy más műhelyekben is a munka csak erkölcsileg elégíti ki a munkásokat, de nem eszköze az önállóságuknak. Több hétig tart, míg egy széket megfoltoznak. Napokig dolgoznak egy kefe elkészítésén. A „vevők” megúnják – ezt a munkát, és inkább pénz adnak – ellenszolgáltatás nélkül. Az egyedüli kézi munka, amelyet a vakok sikerrel végeztek – a papírcsacók készítése; egy vak ember szorgos munka mellett 1000 darabot tud egy nap alatt előállítani. Evvel 30-40 centimest keres naponta. Így azután a vak ember hozzászokik ahhoz, hogy mindjárt alamizsnára számíton, mert e nélkül meg nem élhet, – ezt pedig a fásztó munka nélkül is megszerezheti, Akaratereje megbénul: koldussá válik.

Pedig mégis, más lehetőségek is kínálkoznak. Mert a vak ember intelligens és nem egy tekintetben rendkívül fejlődésképes. A Lyon-villeurbanni 50 tanuló közül – írja Lextrait kisasszony, a tapasztalt vak-tanítónő – csak öt tekinthető időnként fellépő nagyfokú ingerültség következtében abnormálisnak. A többi 45 Ítéloképességének teljes birtokában van – többségük a jó közepesek osztályához tartozik, sőt van köztük néhány igen tehetséges is.

Ilyen intelligens és energikus vakok voltak azok is, akik elhatározták, hogy a jótékonyág lealázó gyámkodása alól felszabadítsák magukat, de egyúttal testvéreik felszabadításában is részt vegyenek. Első akciójuk a vak masszörök társulatának megalapítására irányul. Paul Rémy szakszervezeti titkár, a vakok erkölcsi, szellemi és anyagi téren mutatkozó nagy emelkedésének a megindítója. Műegyetemi vizsgára készült, amidőn egy laboratóriumi szerencsétlenség alkalmával elvesztette a szeme világát. Új életet kezdett. Új foglalkozás után nézett és új képességeket keresett magában: szemét kezével pótolta, ő volt az első vak masször Franciaországban. A japánok már régóta tanítják a vakokat masszázusra. Rémy példájuk követését ajánlotta. Új pályát nyitott meg a vakok előtt. Összegyűjtötte őket, szaklapot adott ki „A vak munkás” címen és egy könyvtárat is alapított, mely a vakok részére olvasható könyveket tartalmaz.

Az ő befolyása alatt a vakok új önértetre ébredtek.

Azt kívánják, hogy az 1882-iki törvényt végül a maga teljességében hajtsák végre és minthogy Ferdinand Buisson képviselő erőiesen kezébe vette az ügyüket és már a szenátust is sikerült céljuknak megnyerni, egy jövődó vaknemzedék részé ce sikerült diadalt aratniok. A maguk részére szabályszerű vak-műhelyeket követelnek – szigorú üzleti alapokon álló vezetéssel,

Szociálpolitikai dokumentumok.

I.

A munkásügyi bizottság jelentése a kereskedelemügyi miniszternek az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár 1907-1909. évi s a kerületi munkásbiztosító pénztárak 1909. évi működésére vonatkozó jelentéséről.

Az országos pénztár kétségkívül nehéz viszonyok között kezdte meg működését, sem pénz, sem megfelelő képzettségű személyzet nem állván rendelkezésére.

Mindjárt működésének kezdetén egy igen nehéz kérdés került szőnyegre, t. i. az orvosoknak a pénztárakkal szemben fokozottabb anyagi igényekkel való felépése.

S e kérdésben a pénztár teljes vereséget szenvedett, mert az egységes megállapodás nem sikerült s az orvosokkal az egyes kerületi pénztárak külön egyeztek meg. Hogy a létrejött egyezségek milyen hátrányosak voltak, eklatánsán bizonyítja az, hogy míg 1906-ban az összes orvosi kiadások 811.458 koronát tettek, addig a törvény hatályának első évében kereken két millió, 1908-ban pedig 3 millió koronára emelkedtek.

A pénztárak 1908. évben létrejött alapszabályai – a kisiparosokat kivéve – a betegsegélyezési járulékot az átlagos napibér 2%-áról 3%-ra emelték fel, miáltal a pénztárak bevételei emelkedtek ugyan, azonban iparunkra ismét súlyos és fejlettségével arányban nem álló megterhelés hárult.

Amilyen rosszul és anyagilag hátrányosan sikerült az orvoskérdés rendezése, ép oly kedvezőtlen volt a pénztárra nézve az az egyezés, melyet a balesetbiztosító társaságokkal az érvényben levő kötvények hatályaon kívül helyezése ügyében kötöttek. Végeredményben ugyanis ebből az egyezségből a pénztárnak 469.000 korona effektív kára volt. Az országos pénztár tehát deficitel kezdte meg működését s ez a deficit a járulék-előlegek be nem fizetése folytán az 1907-1909. években 1,587.655 koronával növekedván, 1909. év végén *több mint két millióra* emelkedett.

Hogy kötelezettségeinek eleget tudjon tenni, a pénztár 1909. év folyamán 1,200.000 K folyószámlahitelt vett igénybe, a pénzügy miniszter pedig 600.000 K kamatmentes kölcsönt bocsátott rendelkezésére.

Az országos pénztár anyagi helyzete tehát 1909. év végén a lehető legsivárabb volt, 1,800.000 K adósság, több mint két millió korona járulék-hátralék, melynek legnagyobb része idővel behajthatatlanná vált. Ezekhez csak azt emiitjük fel, hogy az országos pénztár *összes adminisztratív* (orvosi és kezelési) *kiadásai 1909. évben több mint két millió koronát tettek.*

Az ilyen gazdálkodásnak természetesen a biztosítottak adták meg az árát, mert a pénztár igyekezett a járadékot lehetőleg leszorítani. Az 1909. év statisztikája szerint 5.032 balesetet szenvedőnek összesen 876.107 K fizetett ki, átlagosan mindössze 176⁹² K esett egy egyénre, ami bizony a megélhetésre elégtelen.

Még rosszabbak voltak a viszonyok az özvegynek halálos baleset esetén fizetett kártalanítás tekintetében, ami – az átlagbér 20% lévén – 1909-ben 200 K-t sem tett ki. Mispel ily csekély összeg a megélhetésre kevés s elveszteni még sem akarja, vadházasságra lép. Hogy ez erkölcsileg mily káros hatású, különösen az első házasságból származó gyermekekre, mindenki előtt világos. Ezért sokkal helyesebb volna az egy Összegben való kártalanítás.

Ilyen segélyezés mellett a balesetbiztosítás nem éri el célját s *a munkásnak nyújtott segély semmiképen*

sincs arányban azzal az óriási megterheléssel, mely e címen indusztriánkra hárul.

A kerületi pénztárak helyzete az 1909. év végén talán még rosszabb volt az országos pénztárénál. A zárszámadás látszólag még kielégítő eredményeket mutat – bár számos pénztár számadása és pedig többnyire a legnagyobbak, kezelési hiánnyal zárták le mérlegeiket –, a valóságban azonban ennél sokkal szomorúbbak a viszonyok, mert a járulék-hátralékok összege az év végén 1 *millió koronán felül* emelkedett. Ilyen körülmények között nem csoda, hogy a sok pénztár fizetési zavarokba jutott és segítségért az amúgy sem kedvező anyagi viszonyok között lévő országos pénztárhoz fordult.

A kerületi pénztárak anyagi helyzete hanyatlásának okait a következőkben véltük megtalálni.

1. Elsősorban a helytelen és lanyha adminisztráció. Egy hivatása magaslatán álló, pontos és erélyes adminisztratív személyzet mellett nem lett volna lehetséges az, hogy a járulék-hátralékok folyton növekedjenek.

2. Az adminisztratív költségeknek óriási mértékben való felszaporodása. Az orvosi költségek 3,048.121 koronát, – a kezelési kiadások pedig 2,800.657 koronát tettek, a mi az összes bevételek 36%-ának felel meg.

3. A törvénynek azon helytelen és a gyakorlati élet követelményeit teljesen figyelmen kívül hagyó intézkedésében, hogy a jól gazdálkodó pénztárak kötelesek jövedelemfeleslegeiknek % részét az országos pénztárnak átengedni. Mivel pedig másnak takarékoskodni senki sem akar, ezen intézkedésből nemcsak, hogy haszon nincsen, hanem egyenesen visszatartja a pénztárakat a takarékos gazdálkodástól. A törvénynek tehát ez az intézkedése okvetlenül hatályon kívül helyezendő.

Semmiképen sem nevezhető kedvezőnek a kerületi pénztáraknál az az arány sem, melyben az adminisztratív (kezelési és orvosi) kiadásod a segélyezési kiadásokhoz viszonylanak s melyet az alábbi táblázatban szemléltetünk:

Év	Segélyezési kiadás	Adminisztratív kiadás
1907	68.7	31.3
1908	65.8	34.2
1909	64.8	35.2

Hogy milyen más a helyzet a szomszédos Ausztriában, az a következő táblázatból tűnik ki:

Év	Segélyezési Kiadás	Adminisztratív kiadás
1910	80.–	20.–
1911	79.09	20.01
1912	79.05	20.05

A szoros értelemben vett kezelési költségekre vonatkozólag pedig Németországgal téve összehasonlítást, azt látjuk, hogy míg nálunk 1909. évben a kerületi pénztárak jövedelmének 18%-a kezelési kiadásokra adatott ki, addig Németországban ezen kiadások csak 4.-% -át tették az összbevételnek.

Ezeket a nagy különbségeket nem indokolja a kisebb taglétszám, mert a vállalati pénztáraknál, hol pedig gyakran 300-on alul van a tagok száma, semmi kezelési költség nem terheli a pénztárt s az ezen kiadásokat viselő munkaadók még sohasem panaszkodtak a kezelési költségek nagysága miatt. Csakhogy itt más az adminisztráció.

A gyógyszerek és gyógyászati segédeszközökre a kerületi pénztáraknál az utolsó 3 évben 17-23%, míg Németország és Ausztria pénztárainál 11-13% esik.

A nagy különbség oka itt is az, hogy a pénztárak úgyszólván semmi kedvezményt nem tudtak kieszközöl-

ni s az orvosoknál semmi takarékoság, sőt sok esetben pazarlás volt észlelhető.

Egyébként azok a panaszok, melyek a kerületi pénztárak ellen az első két évben elhangzottak, az 1909. évben sem maradtak el.

A nehézkes adminisztráció következtében a munkások későn jutnak táppénzükhöz, napirenden voltak a gyógyszereszesedések, erős protekcionizmus érvényesült a szanatórium és fürdősegelezéseknél s legtöbb esetben éppen olyanok részesültek benne, kiknek arra semmi szükségük nem volt.

Röviden tehát elmondhatjuk, hogy a hazai ipar erős megterhelésével fentartott baleset- és betegségszabályozási rendszerünk az első 3 év alatt jó eredményeket nem igen ért el s a helytelen lanyha és rendkívül drága adminisztráció az anyagi csőd felé viszi. Kelt Budapesten, 1913. évi május hó 31-én, a munkásügyi bizottság ülésében. *Borbély Lajos* s. k., a munkásügyi bizottság elnöke. *Hegedűs Kálmán* s. k., a munkásügyi bizottság előadója.

II.

A munkásügyi bizottság jelentése a kereskedelemügyi miniszternek a m. kir. iparfelügyelők 1911. évi működésére vonatkozó jelentéséről. A kir. iparfelügyelők az 1911. évben is az eddig fennálló létszámmal látták el törvényszerű ügykörüket. Az iparfelügyeleti szolgálatot végző, iparfelügyelők száma ez évben csupán két fizetéstelen ipari segédfelügyelővel szaporodott, úgy, hogy az 1911. évben összesen 70 iparfelügyelő végzett külső szolgálatot. A kar többi része a kereskedelemügyi minisztériumban s a m. kir. kereskedelmi múzeumban tett szolgálatot, amely utóbbi hivatalba ez évben is átlépett egy ipari segédfelügyelő.

Mindezek dacára ez évben is emelkedett tevékenységük, ami természetszerűleg fokozott működési eredménye.

A megvizsgált gyárak száma 10.645-re emelkedett, ami az előző 1910. évhez képest 345 vizsgálattal többet jelent. A megvizsgált telepeken összesen 367.544 alkalmazott volt, szemben az 1910. évben megvizsgált 10.300 ipartelep és gyár 347.233 alkalmazottjával. Ez évben tehát 20.321 ipari alkalmazottal több került felügyelet alá, mint az előző évben.

A vizsgálat alá tartozó gőzkazánok, gőztartók és gőzhevítvők száma összesen 34.746-ra rúgott, ami az előző évhez képest 1.038 kazánnyi szaporulatot jelent.

Ez évben lépett működésbe az Országos Gőzkazánegyesület, mely azonban működése első évében még alig tudott tért hódítani, ami részben az egyesület magasabb díjtételeinek tudandó be.

Az összes kazánvizsgálatok száma 20.997-re rúgott, itt tehát az előző évekhez képest némi csökkenés állott be; aminek az a magyarázata, hogy ez évben kevesebb gőzkazán vizsgálata vált esedékessé.

A gyárvizsgálatok alkalmával az iparfelügyelők összesen 18.220 oly szabálytalanságot találtak, amelyek hatósági intézkedést vontak maguk után. Az intézkedések száma az előző évhez képest összesen 725-tel szaporodtak, ami részben a nagyszámú gyárvizsgálatoknak s az uⁿ telepek vizsgálatának tulajdonítandó.

A gőzkazánvizsgálatok alkalmával összesen 649 oly szabálytalanság észleltetett, mely kazánhatósági intézkedést tett szükségessé.

210 gőzkazán üzemét kellett beszüntetni, mint-hogy oly szabálytalanságok találtak, melyek az üzemet veszélyeztették.

177 gőzkazán tulajdonosa ellen pedig a büntető eljárást is folyamatba kellett tenni.

Az iparhatóságok összesen 2.273 telepengedélyezési tárgyalásra hívták meg az iparfelügyelőket, tehát 140 tárgyalással többre, mint az előző évben. A tárgyalások közül egyéb elfoglaltságuk miatt csak 596-on vettek részt az iparfelügyelők, vagyis 164-gyei több tárgyaláson mint az előző évben; még pedig 252 tárgyaláson hivatalból, 344 tárgyaláson pedig a fél kérelmére és költségére, míg 1.813 tárgyalásra írásbeli szakvéleményt adtak.

Az 1907: XIX. t.-cikk alapján tartott rendőrhatalósági balesetvizsgálati tárgyalások közül összesen 1.044 tárgyaláson vettek részt az iparfelügyelők, vagyis 267-tel több tárgyaláson, mint az előző évben.

Több tárgyaláson részben egyéb sokoldalú elfoglaltságuk miatt, részben pedig azért nem vehettek részt, mert a rendőri hatóságok gyakran elkésve küldik a meghívókat.

A munkások egészségének védelmére összesen 4.363 intézkedést tettek az iparfelügyelők.

Az ország ipari központjában, a székesfővárosban összesen 1.089 ipartelep vizsgálatot meg, noha a nyilvántartások szerint mintegy 1.700 oly ipartelep van a székesfőváros területén, amely iparfelügyeleti alá tartozik; a nyilvántartott telepeknek tehát csak 64%-a volt megvizsgálható; a telepnek átlag 36%-a tehát évenként vizsgálatlan marad. Ennek a hiánynak legfőbb oka az, hogy a székesfőváros kerületi iparfelügyeleti teendőit ellátó ipari Főfelügyelőség nincs a szükséges személyzettel s egyéb eszközökkel ellátva arra, hogy a számos telepengedélyezési, balesetvizsgálati tárgyalásokon való részvétel s a különféle okokból tartandó számos helyszíni vizsgálat mellett nagyobb-számu gyárvizsgálatokat végezhesen.

A legnagyobb gyárak, melyek vizsgálata megállapodott műszaki felfogást, bőséges gyakorlati tapasztalatot s ítélőképeséget igényel, kellek még nem iskolázott személyzettel vizsgálatnak, ami munkásvédelmi szempontból kellek eredménnyel nem járhat.

Egyébként szembeötlő képét nyerjük a munkateher eloszlásának, ha a jelentés VII. oldalán található, az iparfelügyelők szolgálati beosztására vonatkozó táblázat adatait, a megvizsgált telepeknek a XVI. oldalon feltüntetett táblázat adataival összevetjük. Ebből ugyanis az tűnik ki, hogy az egyes iparfelügyelők-re eső munkateher, kerületek szerint nagyon különböző. Hogy az a munkateher nagyon egyenetlenül oszlik meg. Különösen feltűnő ez az egyenetlenség, ha a budapesti főfelügyelőségre eső munkaterhét a vidéki kerületekre esővel hasonlítjuk össze. A székesfőváros területén ugyanis a budapesti főfelügyelő, aki a tulajdonképeni főfelügyelői teendők mellett mellékesen kell, hogy ellássa ezt a szolgálatot, 4 közzel 1650 ipartelep vizsgálatát, míg a vidék 12.144 telepének vizsgálatára 61 közzel áll rendelkezésre, úgy hogy a főváros területén 412 telep esik fejenként a vizsgáló közegekre, míg a vidéken átlag csak 199. Még nagyobb ez az eltérés, ha a munkás létszámot vesszük figyelembe. A jelzett táblázatok szerint ugyanis a budapesti telepeken 105.980 munkást foglalkoztatnak, míg a vidékeken együttvéve az egész ország területét tekintve 331.833 munkást foglalkoztatnak. A budapesti főfelügyelőség gyárvizsgáló közegeire fejenként tehát 26.495 munkás esik, míg a vidéken átlag csak 5.539, ami ismét arra vall, hogy a budapesti főfelügyelőség közegeinek nemcsak 2-szer annyi gyárat kell vizsgálniok, mint a vidékieknek, de átlag 6-szor akkorákat.

Így lesz érthető, hogy a budapesti főfelügyelőség az ellenőrzésére bízott telepeknek csak 64%-át képes megvizsgálni a legnagyobb erőfeszítés mellett is.

Azon fontos érdekekre való tekintettel, melyek a főváros jelentős gyári ipartelepei munkásainak védelméhez fűződnek, elodázhatalatlanul szükségesnek látszik ezen állapotoknak mielőbb való megváltoztatása.

Nem látható el kielégítően a székesfővárosban az építkezések vizsgálata sem. Az építkezések vizsgálatát még mindig egy iparfelügyelő végzi, minthogy a kar még csak 1 építészszel rendelkezik, aki ez évben összesen 404 építkezést vizsgált meg, még pedig 223-at Budapesten és 181-et a vidéken.

Az iparfelügyelet gyökeres átszervezése feltétlenül szükséges, mert a jelenlegi szervezet mellett, mely az erőket így szétforgácsolja, a teendők lelkiismeretesen alig láthatók el.

Kelt Budapesten, a munkásügyi bizottság 1913 május 31-iki ülésében. *Borbély Lajos* s. k., a munkásügyi bizottság elnöke, *Hegedűs Kálmán* s. k., a munkásügyi bizottság előadója.

SZEMLE.

A Magyarországi Szakszervezeti Tanács Titkárságának jelentése az 1912. évi gazdasági harcokról most jelent meg és a jelentés beigazolja azt, hogy a gazdasági harcokban a szemben álló felek egyre szívósabb küzdelmet folytatnak, de viszont kimutatja azt is, hogy *a békés úton elért eredmények összege is egyre nagyobb lesz*, mert a jól fölkészült táborok kényszerítő szükség nélkül nem idézik föl a harcot. A kollektív szerződésekből biztosított eredmények összege is évről-évre emelkedik, mert úgy a munkások, mint a munkáltatók nagyon jól tudják, hogy az állandó harc sokkal több kárt okoz, mint a békés megegyezés.

Az 1912-ik esztendő a gazdasági harcok terén nem volt valami nagy jelentőségű. A rossz gazdasági viszonyok már az év közene felé megnyilvánultak és így a munkások jobb időre halasztották követeléseiknek érvényesítését. Bár a sztrájkok száma 1912-ben is elég nagy volt, de a sztrájkokban csak 9991 munkás vett részt. A kizárások 4168 munkást érintettek. Ezzel szemben 1911-ben 21.517 volt a sztrájkoló és kizárt munkások száma. Azt, hogy a gazdasági harcok egyre hosszabb tartamnak lesznek, a legjobban bizonyítja, hogy amíg 1911-ben 21.517 sztrájkoló és kizárt munkás összesen 235.586 munkanapot vesztett, addig 1912-ben 14.159 munkás 270.718 munkanapot vesztett, vagyis 1911-ben átlag 11 napig és 1912-ben átlag 19 napig szünetelt, volt kereset nélkül egy-egy sztrájkoló vagy kizárt munkás. Az is be van igazolva, hogy a békés megegyezések száma is folyton növekszik, mert a munkáltatók a jól szervezett szakmákkal szemben provokálják a harcot. Az elmúlt esztendőben 130 bérmozgalom 22.926 érdekelt munkással békésen, vagyis munkabeszüntetés nélkül zajlott le. A békésen lezajlott mozgalmak közt legnagyobb számban a szabómunkások (6016), a gyáriparban alkalmazott vas- és fémmunkások (4605) és a budapesti asztalosok (3506) voltak érdekelve. Utóbbiak öt évi időtartamra kollektív szerződést kötöttek.

Kollektív szerződést 169 esetben kötöttek a munkásszervezetekkel. Ebből az asztalosoknak 25, a kézműveseknek 19, a kőműveseknek 12, a szabómunkásoknak 19, a vas- és fémmunkásoknak (nagy- és kisipar együtt) 45 jutott. Összesen 22.609 munkás jutott kollektív szerződéshez.

A budapesti sütők nagy része is békés úton érvényesítette régi követeléseit. Kollektív szerződést nem kötöttek a felek, de nem lesz érdektelen megemlíteni, hogy az előző évek nagy harcainak gyümölcsei csak 1912-ben értek meg. Mindamelllett, hogy a sütőmunkások szervezete föl volt függesztve, a munkások régi követeléseikért, a kilencórás munkaidőért és 3 korona heti béremelésért 53 műhelyben sztrájkba léptek. Erre aztán a mesterek elhatározták az általános kizárást. Umi vereséggel végződött, mert összesen csak 177 munkást tudtak kizárni. Ez a vereség azután kijózanította a mestereket és megadták a munkásoknak azt, amiért az előző években óriási harcok folytak.

Az érdekképviseleti szervezetek-ről (Berufsvereine) hatalmas munkát írt W. Kulemarm, mely a különféle munkás- és munkaadószervezetek legteljesebb encyclopédiája ez idő szerint. A tudományos szorgalom, átfogó intelligencia és rendszerező logika valószínű mintaképe ez a munka, melynek újabb 3 kötetét most hagyta el a sajtó. Az első 3 kötet a német szervezetekről szólott, a *negyedik* kötet Anglia, Franciaország, Belgium, Hollandia, Luxemburg, Dánia, Svédország, Norvégia (560 old) az ötödik kötet: Ausztria, Magyarország, Svájc, Olaszország, Spanyolország, Oroszország, Finnország, Szerbia, Bulgária, Románia (550 old.) és a befejező hatodik kötet az Egyesült-Államok, Kanada, Argentína, Ausztrália Új-Zeeland, Japán és a nemzetközi munkás- és munkaadószervezeteket (336 old.) ismerteti.

Valóban bámulatos, mekkora anyag került itt rendszeres feldolgozásra. Szerző mindenütt ismerteti az ország közgazdasági és földrajzi helyzetét, aztán az alkotmányt és a törvényhozást (az ipartörvény, az egyesülési és gyülekezési jog, és a munkásvédelmi törvényeket tömören, tiszta áttekinthetőséggel), aztán a munkásmozgalom történetét, aztán a szociáldemokrata-mozgalmat, aztán a keresztény szocialista és egyéb szakszervezetek mozgalmait, végül a kisipar és a nagytöke szervezeteit. Statisztika és értékes bibliográfia zárja be az egyes országok ismertetését, A Magyarországra vonatkozó rész munkatársai: Jászai Samu, Moldoványi István és Farkas Elek voltak. Az összes munkatársak száma: 53. A hatalmas encyclopédiát – busz évi munka eredménye, egyúttal anyaggyűjtemény szerző egy tanulmányához – egyetlen szakszervezet, munkáspénztár, vagy tudományos kutató sem nélkülözheti. Ára 30 márka, kötve 34 márka a most megjelent 3 kötetnek. Kiadja L. Simion, Nf. cég. Berlin SW. 48.

A mai fiatalság szelleme cím alatt Bernard Combes a *Bévue des Sciences Politiques* egyik számában cikket ír, melyben világhírű lapok körkérdéseire beérkezett válaszok alapján a következőket írja: A mai fiatalságra elsősorban az jellemző, hogy az elméletekre és formulákra nem sokat ad, kevésbé ideologikus vagy dogmatikus mint a 20 év előtti; apáik determinismusában és pessimismusában kártékony nézeteket lát. A tett emberét előnyben részesíti, és kevésbé „itteratus”, mint apja volt. Önbizalom, akarat, energia legtöbbször becsültnél. A pénz ezelőtti megvetése enged az élet követelményeinek. A „heroikus ideál” a mai fiatalság által újja alakított. Leginkább a James és Bergson, az intuíció és a cselekvés filozófiája vonzza őket. Ezzel egy erkölcsi reneszánsz jár, a perverz elutasítása, ellentétben azzal a nagy megbecsüléssel, amelylyel azelőtt Bandelairenek adóztak. Evvel együtt érzékük van a vallás iránt. Skepsis és ironia nem tartoznak a „jó tónus”-hoz. A test elhanyagolása is megszűnt, a mai fiatalság sportol és örül bő energiájának.

Szövegkönyvek a közgazdaság és az államélet köréből cím alatt Prof. Dr. I. Jastrow szerkesztésében sorozatos vállalat indult meg, mely a közgazdaság és politika körébe vágó fontosabb törvényeket és kiváló jelentőségű dokumentumokat olcsó áron juttatja az olvasó kezeihez. Eddig 3 kötet jelent meg: 1. Handelspolitik. 2. Arbeiterschutz. 3. Adam Smith. Egy-egy kötet ára kötvé: három márka.

Métoeque-nek nevezik a francia nationalisták azokat a Parisban élő intellektuelleket, kiket vallási, nemzetiségi vagy nyelvi szempontokból önmaguktól megkülönböztetnek. (Az Athénben lakó külföldieket neveztek metoikos-nak). A mai francia köztársaság (különösen a Parisban élő) politikusainak és Íróinak többsége idegen származású. Született párisiak csak töredékét képezik a képviselőknek, az akadémikusoknak és a jelentékeny kereskedőknek. M. Fallières és M. Poincaré is behonosodott „vidéki.” Monod, Seignobos, Metschnikov pedig „métoeque.” Annak a vonzásnak, melyet Paris az idegenekre gyakorol, négy oka van: 1. a politikai tudományos intézmények kiválósága, ami a külföldi tudóst odavonza; 2. a német antiszemitizmus; 3. a zsidó ügyessége bank és színházi ügyekben; 4. a köztársaság antiklerikalizmusa. – Történetileg Dr. Fr. I. Gall (Badenben született) volt egyike azoknak a híres külföldieknek, aki Bécsből való kiutasítása után 1807-ben Parisba ment. Utána következett a világhírű biológus: Cuvier, aki egy svájci tiszt fia és württembergi születésű. Aztán Heine, Marx, (1843-ban Parisban), egy ideig Lasal, aki Parisban magát „Lassalle”-nek nevezte. Mac Nordern, Loeve-Wennars, Meyerbeer, Offenbach, Ludovic Halévy, Henri Murger, Alcan, Reinach, Durkheim, Lévy-Bruhl, Rachel és Sarah Bernhardt nem „ösi” franciák. (La Vie Internationale, 1912., II. köt.)

A berni nemzetközi konferencián legtöbb nagyobb európai állami részt fog venni. A javaslatok főbb rendelkezései a következők:

Az ifjún munkások éjjeli munkáját illetőleg a javaslat teljesen hasonló rendelkezéseket tartalmaz, mint a nők éjjeli munkáját eltiltó, már érvényben lévő egyezmény. E szerint a 18 évesnél fiatalabb munkások éjjeli munkája az iparban eltiltandó. Ott, ahol kivételek engedélyeztetnek, ezek semmiesetre sem terjedhetnek ki az iskolakötelesekre, vagy a 14 évesnél fiatalabb gyermekekre. A kötelező éjjeli pihenő: 11 óra, amelyben az este 10 órától reggel 5 óráig terjedő időköznek feltétlenül benne kell lennie. Kivételek engedélyezhetők vis major és anyagromlás esetén. Az éjjeli pihenés naponta 1 órával megrövidíthető a szezoniparban, de csakis legfeljebb 60 napon át egy évben. A gyarmatokban az éjjeli pihenés részben nappali pihenéssel helyettesíthető.

Speciális intézkedések vonatkoznak az egyezmény életbeléptetésére, így különösen az üveg- és vasiparban 5 évi átmeneti időt engedélyez a tervezet.

A nők és ifjún munkások nappali munkaidejét szabályozó egyezmény tervezetében a következő főbb rendelkezések vannak.

Az iparban alkalmazott nők és ifjún munkások napi munkaideje 10 órában állapítatik meg. A 10 órai munkaidőt feltétlenül szüneteknek kell megszákítaniuk.

A munkaidő kivételesen meghosszabbítható vis major és anyagromlás esetén, valamint az időszaki iparokban. Munkaidőmeghosszabbításnak évente legfeljebb 60 napon át van helye s a meghosszabbítás napi két óránál többet nem tehet ki.

Gyarmatokban a napi 11 órás normálmunka helyett a 60 órás heti normálmunka iktatható törvénybe.

A Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet IV. közgyűlésére Rómában május 6-11. között 53 állam kiküldötte gyűlt össze egy az egész világot átfogoló békes kulturmunkára. A világ kultúrterületének 98%-a van képviselve az intézetben.

A magyar kiküldöttek közül Miklós Ödön tartott 2 előadást, a dry farmingről és a nemzetközi madárvédelemről.

A Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet működésének legnevezetesebb eredménye az a minden eddigi fogalmat meghaladó tanulmányút, melyet az Észak-amerikai Egyesült-Államok 48 állama rendezett Európában a szövetekezeti ügy s általában a mezőgazdasági és népjóléti intézmények tanulmányozására.

Az Északamerikai Egyesült-Államok egy nagy fordulat előtt állanak. Mindinkább meggyőződésé válik ott is, hogy a mezőgazdasággal az eddiginél jobban kell törődni. Az Egyesült-Államok kimeríthetetlenek hitt földje erejében gyengül s az új művelés alá vont területek korántsem bírnak azzal az östermelő erővel, mint a régebben feltört szűztalajok.

De a legnagyobb baja az Egyesült-Államok mezőgazdaságának a falu, illetve a vidék elnéptelenedése. Jólétet és kényelmet kell varázsolni a faluba, anélkül nem lehet a vidék elnéptelenedését meggátolni. S épp ez a probléma, amely az amerikai népvándorlást féltelék tereltek.

Nagy és szép gondolat, hogy 48 állam egyszerre indítja útnak kiküldötteit, hogy menjenek az óvilágba s tanulmányozzák azokat az eszközöket, amelyek a legalkalmasabbak a falusi élet és a mezőgazdaság felvirágoztatására, amelyet legnagyobb iparuknak mondanak.

Az intézet kiadványai közül meg kell külön említenünk: a mezőgazdasági törvényhozás évkönyvét, és a statisztikai évkönyvet, és az intézet szociális hivatala által kiadott bulletinokat, mely főleg a szövetekezés, biztosítás és a hitel kérdéseivel foglalkozik.

„Nemzeti” iparfejlesztés. A kormány folyton hangoztatja, hogy védeni fogja a kisipart, de tettei nem állanak valami nagy összhangban a kortesprogrammal. Legújában egy új iparágat vezetett be a váci fegyházba, a női konfekció-ipart. Egy vállalkozónak – aki történetesen a fegyház igazgatójának sógora – engedte át a rabok munkaerejét, olyan éhbérért, mely ki hi minden emberséget. Mintha az is a büntetési rendszerhez tartoznék, hogy a rab csak 20 fillért rakhasson félre napi keresetéből, ne egy koronát. De legalább az állam vágná zsebre a busás nyereség egy részét, és ne engedné át a vállalkozónak. A váci műhely negyvenöt emberrel dolgozik és tíz villanyerőre berendezett géppel van felszerelve. A rabok a műhelyben a fegyintézetben megállapított munkarend szerint dolgoznak. A vállalkozó természetesen a legnagyobb tételét a munkaidőn és a munkabéren keresi meg. A rabok munkaideje ugyanis reggel hét órától féltizenkettőig és egy órától hétig tart, tehát összesen tíz és fél óra. *Ezért a horribilis munkaidőért a vállalkozó napi két korona munkabért fizet, amiből a rabok számára húsz fillért tesz el az igazgatóság, a többi az élelem és ellátás fedezésére szolgál.* Ilyen befektetések és ilyen regieköltség mellett természetesen a vállalkozó olcsó áron tud konkurrálni az iparosokkal. A kisiparosok ugyanis csak kilenc és félórás munkaidővel dolgoznak és ezért napi kilenc korona munkabért fizetnek. A váci vállalkozó tehát öt koronáért olyan mun-

kát adhat, amit a kisiparosok akkor, ha csak a költségeiket akarják visszakapni, hét koronán alul nem teljesíthetnek.

Ezt nevezik nálunk iparfejlesztési politikának.

A nők hadegészségügyi szolgálatáról Babarcsi Schwarzer Ottó, Térffy Gyula és Kirchner Hermann altábornagy 17 §-ból álló törvénytervezetet szerkesztettek. A tervezet a nőket hadegészségügyi szolgálatra kívánják kötelezni, és őket öt osztagba sorolja. Az elsőbe azok tartoznak, akik orvosok, gyógyszerészek, ápolók, valamint műszer- és kötszerkészítők. A másodikba azok jutnak be, akik hivatalnokok, vagyis postás-, táviró-, telefon-, gyorsíró- és gépirókissasszonyok, avagy gépkocsivezetők. A harmadik a háztartási, a negyedik az ételmezési, az ötödik pedig az önkéntes egészségügyi osztagot foglalja magában. A tervezet persze sok kivételt tesz s fölmenti a szolgálat alól a királyi ház nőtagjait és a szerzetesrendekhez tartozókat. Azok, akik még nincsenek harminc évesek, vagy azok, akik életük negyvenedik esztendejét betöltötték, akiknek gyermekük van, nem tartoznak szolgálatot teljesíteni. De föl lehet menteni azokat is, akik a vöröskereszt céljaira bizonyos meghatározott összeget fizetnek.

Harminchatmillió korona a tuberkulózis elleni küzdelemre. Nagybritannia az az ország, amely az új munkásbiztosítási törvény rendelkezései szerint felállítandó tudóvész-gyógyintézetekre ilyen összeget fog elkölteni. Jobban mondva a gyógyintézeteket a helyi szervek fogják felállítani és a munkásbiztosítási hivatal az 1,500.000 font sterlingből csak segítséget fog nyújtani a helyi szervezeteknek úgy, hogy a tuberkulózis elleni küzdelemre fordítandó összeg az emiatt 36 millió koronánál sokkal nagyobb összegre fog rúgni. A segítség szétosztásánál az egyes grófságok népességi számaikat fogják alapul venni, hogy egyenletes gondoskodás történjék az egész vonalon. A londoni grófsági tanács lesz a főhatóság amely a tervezett alkotást tervszerűen fogja megvalósítani.

Az új amerikai vámtarifatörvényt a képviselőház 281 szavazattal 139 ellen elfogadta. Az új törvény tudvalévőleg számos közszükségleti cikk beviteli vámját erősen leszállítja, hogy az életet olcsóbbá tegye általa. A szenátusban ugyan még nagy küzdelme lesz a javaslatnak, de a gazdag gyárosok máris repeszálíákhoz fordulnak. Nemcsak fenyegetőznek azzal, hogy ha a külföldi konkurrencia szabad teret nyer, úgy be fogják csukni gyáraikat, hanem máris 74 üzem szüntette be a munkát és helyezte a kapu elé 45000 munkást. Fenyegetőznek avval is, hogy a munkabéreket le fogják szállítani, amire a kormányt azt válaszolta, hogy ellenőriztetni fogja vajjon a munkabérlétszállítások a vámtarifamérséklésnek szükségszerű következményei lesznek-e avagy, hogy ez utóbbi csak takaróul fog szolgálni a gyárosok kapzsiságának.

A szalonikii zsidók tudvalévőleg 70 – usque 75000-en vannak, vagyis a 128000 lelket számláló város lakosságának többségét alkotják. Kezdetül fogva fájlalták a törökök borzalmas verésegeit.

A zsidók és törökök régóta jó egyetértésben élnek. Elmondhatjuk, hogy az ottománok jobban bántak a zsidókkal, mint a keresztények katolikus Ferdinánd és Izabella idejében és hogy a zsidókkal szemben türelmesebbek voltak, mint a keresztény szlávok irányában.

A zsidóknak Törökország bukásakor érzett nyugtalansága és a diadalmas görögök bevonulásakor érzett komor aggodalma egy kissé már lecsillapodott. De vajjon el fog-e teljesen oszlani valaha?

A szalonikii zsidó lapok a görög király kijelentéseit közlik, amelyekben a görög zsidókat, az ő tetterejükét és lojalitásukat dicséri és azon reményének ad kifejezést, hogy a szalonikii zsidók is hasonlóak lesznek görög testvéreikhez. Ugyané lapok Matzonka görög költőnek egyik meglehangú írását is hozzák, amelyben felhívja a szalonikii zsidókat, hogy a haza helyrehozatalában résztvegyenek. Az újságok hozzák a király józan szavait és a költő izzó szózatát, de ez mind nem képes a zsidók aggodalmának teljes eloszlására. A szalonikii kereskedelem és a szalonikii bankok nagy része ma még az ő kezükben van. De mi fog történni, ha az ország új urai ebben a tekintetben is az első helyet akarják majd elfoglalni?

Midőn Ferdinánd és Izabella elűzték őket Spanyolországból, barátságos azilumra találtak Szalonikiben. Teljes vallási szabadságot élveztek és a törökök beavatkozása nélkül szentelheték magukat azon foglalkozásoknak, amelyekre természetes hivatást éreztek magukban és amelyekben mesterré lőnek.

Nem, a görög uralom alatt nem lesz oly jó dolguk és ha természetes alkalmazkodó képességüknél fogva idővel majd bele is tudnak illeszkedni az új helyzetbe, mégis továbbra is ők lesznek az egyedüliek, akik az ottomán uralmat gyászolni fogják.

K. S.

Verntallat-nak, a nagy katalón parasztlátának, szobrot emelnek szülőfalvában Saint-Privat-de-Barban.

Az évszázadokon át a feudális rabságban görnyedő katalóniai parasztlát megváltója volt Verntallat, akinek sikerült őket az urak despotizmusa ellen megszervezni és diadalra vezetni. Johanna, a nagy arragóniai királyné volt Verntallat szövetségese, amennyiben minden tőle telhetőt megtett a parasztlát helyzetének javítására. A lázadás bevégeződése után teljes elismerést tanúsított Verntallat iránt, amennyiben tanácsává nevezte ki és Hortól grófjának a címével ajándékozta meg.

Ő maga parasztlát származású volt és a főtanács ellen kellett küzdenie, amely a majdnem az egész föld birtokában levő nemesekből és papokból állott. Verntallat erélye nem lankadt, míg végül az elnyomottak ügye diadalmaskodott.

Verntallat személyét a katalóniai történetírók többsége elfogultán bírálta meg. Csak a parvenut akarják benne látni. Mégis Turita bátor embernek nevezi, és nemrég Momalvalque Ferenc katalóniai író valósággal dicsőítette az emlékét.

A szobrot illetőleg, amelyet Katalónia; neki emelni akar, még mindig vannak ellenségei, akik azt hangoztatják, hogy nem a forradalmárokat, hanem a teremtő zeniket kell megkoronázni. De az alkotás legfőbb eleme a cselekvés és ily értelemben Verntallat is teremtő volt, mert azokért küzdött, akik eddig meg nem értve és meg nem hallgatva szenvedtek mellette, mint jognélküli és a feudális államtól elnyomott parasztlátok.

Z K.

A japánok élesztési módszere a kuatsu, amelyet ajultakon alkalmaznak, napszúrás, fulladás esetén, valamint az eszméletlenség más eseteiben is, még pedig a következőképen: A beteget hosszában arccal lefelé végigfektetik a földön, a karjait kiterjesztik. Akkor azután az orvos jól célozva és egyformán a hetedik nyakcsigolyára üt. Mihelyt a beteg visszanyeri az eszméletét, ülőhelyzetbe hozzák és karjait körben forgatják – azután járási próbát alkalmaznak. Az utolsó pontot nem szabad figyelmen kívül hagyni, mert ez szolgál teljesen szabályos vérkeringés és lélegzés helyreállítá-

sára. Ellenkező esetben a páciens ismét elveszti az eszméletét. A leglényegesebb az egész eljárásban a csigolyára való ütés. Ez azon eszközök egyike, amelyekkel szív-reflex hozható létre.

A New-York medical recordot szerkesztő orvosok egyike úgy nyilatkozott, hogy többször volt abban a helyzetben, hogy a csigolyalökést heves, erős, a szívet megtámadó ragályos betegségeknel alkalmazza és ez a methodus gvakran sikerrel járt.

Kuczynski: Munkabér és munkaidő Európában és Amerikában (1870-1909). Ez alatt a cím alatt (Arbeitslohn und Arbeitszeit in Europa und Amerika 1870-1909.) Dr. R. Kuczynski, Schöneberg város statisztikai hivatalának igazgatója 717 oldalra terjedő összehasonlító tanulmányt írt, mely az alapvető művek közé tartozik. A könyv első része 1870-1903. évekre terjedőleg a bérlistákat és bérkönyveket dolgozza fel, és pedig Nürnbergből (1870-1903), Berlinből (1872-1903), Elberfeldből (1879-1903), Lüttichből (1875-1903), Párizsból (1870-1903), Lyonból (1870-1903), Londonból (1870-1903), Manchesterből (1870-1903) és Glasgowból (1870-1903), ezenkívül felhasználta az Egyesült-Államok által felvett hivatalos bérstatisztikai anyagot 1870-ig visszamenőleg. Összehasonlító feldolgozás alá kerültek a munkadíjak (óra-, napi- és hetibérek), a minimális, az átlag és a maximális bérek, a bértagozódás (vagyis a munkások részese-
dése a különböző bércsoportokban), végül a munkaidő, (napi, heti) és pedig a kőműveseknél, az ácsoknál, építőmunkásoknál, festőknél, szerelőknél, kővésőknél, épület- és bútorasztalosoknál, modellszaltalosoknál, öntőknél, gépmunkásoknál, kovácsoknál, kazánkovácsoknál, udvari és raktármunkásoknál, betűszedőknél és könyvnyomdászoknál.

A második rész a kollektív szerződések adatai alapján a munkaidő és bérváltozásait hasonlítja össze.

Munkabérekre vonatkozó hivatalos közlemények. A hivatalos bérstatisztikák legújabb adatai a következő művekben lettek, illetve lesznek közzétéve: *Nagybritanniában* egy óriási méretű mű van kiadás alatt a következő cím alatt: „Report of an Inquiry into the Earnings and Hours of Labour”. Az eddig megjelent 7 kötet a következő iparágak munkabereit és munkaidejét tárgyalja: textil és ruhaipar, építés, fa, közművek (világítás, víz stb.), mezőgazdaság, fém, gép- és hajóépítőipar, vasútüzem. Az *Ausztráliára* vonatkozó adatokat az egyes államok statisztikai hivatalai teszik közzé „Statistical Register” cím alatt. A legbővebb bérstatisztikákkal az Északamerikai-Egyesült-Államok rendelkeznek. Az Unióhoz tartozó 35 állam munkásügyi hivatalai évenként teszik közzé jelentéseiket, de nem megbízhatóan. Az államszövetség által közzétett, kiadványok között legfontosabbakra szövetségi hivatal által „Employers and Wages” cím alatt közzétett statisztikai kiadványok. Mindezek a „Superintendent of Documents, Government Printing Office Washington” címtől szerezhetők meg. A *francia* kiadványok között legjelentősebbek: „Salaires et Durée de l'Existence à diverses Epoques jusqu'en 1909. Paris 1911. Imprimerie Nationale-Annuaire Statistique 1906. Az 1891-1895-ig terjedő adatok 8 kötetben „Salaires et Durée du Travail etc.” cím alatt tettek közzé. *Ausztriában* csak a kollektív szerződések adatai jelennek meg évenként. Bő hivatalos felvétel csak egyes iparágakról van. Utóbbi mondható *Olaszországról* is. *Belgiumban* is csak egyes iparágakban van terjedelmes újabb felvétel, egy általánosabb felvétel is volt, de ez már elavult (1896.) Legterjedelmesebbek a bánya,

textil és fémiparra vonatkozó statisztikák. *Magyarországon* a legutolsó felvételt az Országos Munkáspénztár készítette. A kollektív szerződésekre vonatkozó adatokat legrendszerezesebben a Budapest székesfőváros államrendőrségének a szocialista mozgalmakra vonatkozó, évről-évre, megjelenő jelentései tartalmazzák.

Nemzetközi alkoholmentes nevelési kongresszus volt a húsvéti ünnepek alatt Berlinben a kancellár díszelnöksége alatt. A kongresszust különösen Németországból, Svájcából, Ausztriából, Svéd- és Oroszországból látogatták sokan. Összesen 1200 résztvevőnél több jelent meg. Az előadók még mindig tudtak újabb és újabb adatokat fölhozni az alkohol ártalmosságának a jellemzésére és a kongresszus tárgyához képest természetesen arra helyezték a fősúlyt, hogy már az iskolában el kell kezdeni, sőt ott lehet legsikeresebben folytatni az alkohol elleni küzdelmet.

Munkások haszonrészesedése. Érdekes megbízást kapott a londoni Kereskedelmi hivatal (Board of Trade) az angol kormánytól. A s q u i t h a parlament egyik bizottságában a minap bejelentette, hogy a kormány tanulmányozni óhajtja a munkások haszonrészesedésének kérdését és ezért megbízást adott a Board of Tradenek, hogy gyűjtse össze az e téren az angol iparban szerzett tapasztalatokat.

Lapunk ez évi január ötödiki számában kimerítően ismertette az idevágó intézményeket, amelyeket még csak a következővel egészítünk ki:

Teljesen új rendszert honosított meg a hajóiparban Sir Cristopher F u r n e s s. Angolország egyik vezető nagyiparosa Hartlepoolban. Ez a vállalat külön munkásrészvényeket bocsájt ki olyképpen, hogy a heti bérből öt százalékot von le mindaddig, a míg e részvények vételére fedezve van. A levont összeg után okvetlenül 4 százalék évi kamat jár, akár nyereséggel vagy veszteséggel dolgozik a vállalat. Aki elhagyja a vállalatot, eladhatja részvényeit egy munkatársának. A nyereség-felosztásnál öt százalék jut a törzsrészvényeseknek, megfelelő hányad az értéksökkenési alpnak és a fönmaradó nyereséget elosztják a törzs- és a munkás-részvények között.

Úszó kertek. Utazók, akik Hindosztánban jártak, tudják, hogy vannak úszó kertek is. A Daal tó vizén dinnyét és ugorkát termelnek így és néhol 60, sőt 80 rb. a termés, ott, ahol a kertész csak 2-3 növényt ültetett. Az ilyen úszó kertekhez nem kell sem költség, és semmiféle anyag. A Daal vize tele van kúszó növényzettel, melyet a kertész a víz alatt bizonyos mélységben elvág, úgy, hogy a zöld növényzet és a gyökere nincsenek egybe. Erre hintik a földet, és megerősítik az ár ellen. Az ilyen helyeken termelt gyümölcs némelyike olyan terjedelmű, amilyent egy európai vagy amerikai dinnyefajtánál sem ismerünk. Néha előfordul, hogy egy-egy tolvaj ilyen termő szigetekét elszabadít a hor gonyárról és néhány mértföldre elúsztatja. Ilyenkor aztán nagyon nehéz az ellopott sziget azonosságát megállapítani. *Dr. M. Srinagar.*

Hány ember van Berlinben a munkásbiztosítási törvény alapján biztosítva? A berlinvárosi statisztikai hivatal összefoglaló egészszé dolgozta fel a berlini munkásbiztosító pénztár 1911. évi adatait. Ezen összefoglaló statisztika szerint Nagy-Berlinben 1911-ben összesen 1,102.254. *személy volt betegség esetére biztosítva*, – tehát ugyanannyi, mint ugyanazon időben egész Magyarországon. Ez az óriási szám bepillantást enged Berlinnek kolosszális ipari és kereskedelmi életébe. S ebből a számból érthető, hogy honnan rekrutálódnak a német fővárosnak nagy társadalmi moz-

galmaknál felvonuló hatalmas munkásbataillonjai. Az 1,102.254 ember 227 pénztár között oszlott meg; közülük 414.362 (7^c) volt nő, 687.982 (³/₄) férfi.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető: úr. Halász Frigyes,
Országos munkásbetegsegélyező- és balesetbiztosító-pénztár
s. titkára.

A munkásbiztosítási intézmény az 1909. évben.
A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal az országos munkásbetegsegélyező és balesetbiztosító pénztár 1907-1909. évi, valamint a kerületi munkásbiztosító pénztárak s a vállalati és magánegyesületi betegsegélyező pénztárak 1909. évi működéséről szóló jelentését, melyet a kereskedelemügyi miniszter május 5-én a képviselőházban bemutatott, most bocsátotta a hatóságok, intézetek s érdeklődők rendelkezésére. A jelentés első kötete az országos pénztár működését ismerteti, megalakulásától 1909. év végéig, továbbá tárgyalja és ismerteti az összes pénztárak taglétszámának, tagsági forgalmának, a tagok megbetegedésének és segélyezésének adatait, továbbá a betegség esetére való biztosítás pénzügyi állapotát és eredményeit, míg a jelentés második kötetében a balesetbiztosítás 1908. és 1909. évi eredményei vannak egybefoglalva.

A jelentés adatai szerint a betegség és baleset esetére való biztosítást 1909. évben a központi szervként működő országos munkásbetegsegélyező és balesetbiztosító pénztáron kívül 96 kerületi munkásbiztosító pénztár, 82 vállalati és 4 magánegyesületi betegsegélyező pénztár, összesen 182 helyi pénztár bonyolította le.

A betegség esetére biztosított tagok átlagos létszáma 1909. évben összesen 945 ezret tett ki, tehát közel 120 ezerrel többet, mint az 1908. évben.

A keresetképtelenséggel járó betegségi esetek száma 329.540 volt, a táppénzes napok száma megközelítette az 5 milliót, vagyis egy-egy tag az év folyamán mintegy 5 és fél napon át volt táppénzben részesülő beteg. A keresetképtelen beteg tagok ezenkívül az 1909. évben 462 ezer napot töltöttek kórházban, vagyis 100 tagra 49 kórházi nap esett. A pénztárak 1909. évben táppénz, illetve kórházi ápolási díj fejében országos átlagban közel 22 koronát fizettek ki egy-egy megbetegedés után.

A betegsegélyezési járulékbevételek összege 1909-ben 20 és fél millió korona, amiből egy tagra átlagban 22 K esik. A segélyezési és igazgatási kiadások összege közel ugyanannyi, együttvéve 20 millió 600 ezer korona volt.

Maguk a segélyezési kiadások 17.3 millió koronát, vagyis a járulékjövedelem 86.2%-át tették ki, mely összegből a táppénzkiadások 7.3 millió koronával terhelték a pénztárakat, ami megfelel a járulékjövedelem 35.5%-ának. A táppénz után legnagyobb segélyezési tétel az orvosi költség 3.9 millió s a gyógyászati ellátás költsége 3.5 millió koronával. Ezek az összegek az előző évekhez képest lényeges emelkedést mutatnak, annak jeléül, hogy egyrészt a taglétszám tetemesen megnövekedett, másrészt, hogy a gyógykezelés mértéke, az orvosok díjazása jelentékenyen emeltetett. A kórházi költség 1.6 millió koronát tett ki, a többi összes segélyezés költsége pedig, mint a temetkezési segélyek, fürdőköltiségek, szülésznői díjak stb. 1.4 millió koronára rúgnak.

A kezelési költségek összege megközelítette a 3 milliót, melyből személyi kiadásokra 2.2 millió, dologi kiadásokra pedig 778 ezer korona esett. A kezelési

költségek tehát az 1909. évben a tagjárulékbévételeknek 14.3%-át emésztették föl.

A balesetbiztosítási ágazattal foglalkozó második kötet adataiból kiemelendő, hogy 1908-ban 20 ezer, 1909-ben már 24 ezer üzemi balesetet jelentettek be s hogy 1909-ben a baleset esetére biztosított tagok átlagos létszáma majdnem elérte a 600 ezret.

A főosztó-kirovó üzletágban az 1907/8. év folyamán közel 15 ezer, 1909-ben több, mint 16 ezer volt a baleset esetére biztosított üzemek száma. Egy üzemre 1907/8-ban 75, 1909-ben pedig már 253 korona baleseti járulék esett.

A jelentés terjedelmesen tárgyalja a baleseteknek különböző módon való megoszlását, s ugyanúgy mint az első kötetben, a táblás kimutatásoknak számszerű adatait megfelelő magyarázó szöveggel világítja meg.

Ehhez a kommunikéhez a következő sorokat vettük:

Az Állami Hivatal 1909. évi jelentése.

A Nemzetközi Munkásbiztosítási Egyesület ajánlásán Dr. Papp Géza osztálytanácsos bíró fejtegetésében statisztikai adatokra hivatkozván, azt a kijelentést tette, hogy a magyarországi országos eredmények tekintetében csak az 1909-es adatok állanak rendelkezésre, minthogy az Állami Hivatal jelentése csak eddig az időpontig terjed, ő pedig hiteleseknek csak a hivatal számításait fogadja el. Ezen megállapítás indokait Papp Géza nem hozta nyilvánosságra, ami pedig annál inkább is érdekes lett volna, mert a Hivatal jelentése maga is a részletekre nézve az O. P. évi jelentéseire utal, tehát azt a saját jelentése, mintegy kiegészítő részének tekinti.

Mindenesetre különös, hogy a munkálat, melyet pedig a munkásbiztosítás vizsgálata szempontjából hivatott tényezők kizárólagos jelentőséggel ruháznak fel, ily elkésve kerül az érdeklődő nyilvánosság kezébe. A törvény 177. §-ának nem lehet más értelme, minthogy a kereskedelemügyi miniszter a munkásbiztosítási intézmények felügyeleti hatóságának évi jelentéseiből akar tájékozást meríteni az elért eredmények felől, és ezekhez képest kell, hogy véleménye a törvényhozás útján vagy egyéb rendelkezésre álló módokon való esetleges közbelépés szüksége felől kialakuljon.

Ezt a legfőbb hivatását a hivatal jelentése minden sokoldalúsága és pontossága dacára is csak nagyon tökéletesen teljesítheti, ha 1913-ban még csak az 1909-es adatokig jutott el.

A jelentés két kötetből áll, és három részre oszlik. Az első rész az O. P. 1907--1909. évi működéséről számol be, a második rész a betegsegélyezési ágazat 1909-es eredményeit ismerteti. A harmadik rész az egész második kötetet betölti, és a baleseti ágazat 1908- és 1909-es adatait dolgozza fel.

A hivatal jelentésének az *O. P.-ről szóló első része* O. P. élete első két esztendejének történetét teljes objektivitással mondja el. Szinte kritikázás nélkül sorakoztatja egymás mellé a tényeket és ismerteti az orvoskérdés, a végleges alapszabályok, az üzembesorozás, a biztosítási kötvények megváltása, a gyógyszer szállítási egyezmények megkötése stb. körül végzett munkát. Ez az összeállítás hasznos szolgálatot tesz a magyar munkásbiztosítás eljövendő történetírójának, de az Országos Pénztár igazi, belső történetét, a létfenntartásáért vívott küzdelmeket, a törvényben lefektetett szerepének érvényesítéséért folytatott harcokat ebből a történetből nem fogja megismerni. Az autonómia életének forró levegőjét nem érezzük ki a hivatal jelentéséből, amit természetesen nem lehet

szemrehányásképpen megállapítani. Csak tudni kell mindenkinek, hogy ennek a jelentésnek nemcsak részletekre vonatkozóan, de sok főkérdésre nézve is kiegészítője az O. P. évi jelentései. A 6 és 7 nap körül folytatott harcok, a hatásköri viták rengetegei, a kellő számú személyzetért folytatott fárasztó erőlködések, ez mind hozzátartozik az O. P. 1907-1909. évi történetéhez.

A jelentés második része (*betegs. ágazat 1909-ben*) behatóan ismerteti a pénztárak és a pénztári tagok számát s a taglétszám hullámlását, a pénztári tagok betegségi statisztikáját, a pénztárak működésének pénzügyi eredményeit és végül a pénztárak igazgatási és kezelési személyzete s orvosi adatait. Ehhez a részhez 17 táblás kimutatást is csatol.

A harmadik részt (*baleseti ágazat 1908-1909-ben*) a baleseti statisztikáról általában szóló ismertetés nyitja meg, és felöleli még a baleseti statisztika részletes ismertetését is. E statisztika 10 drb 1908-as, 11 drb 1909-es táblás kimutatásban van feldolgozva.

A jelentés statisztikai részével külön cikkben fogunk egyik következő számunkban foglalkozni, de már itt is kiemeljük ezen munkálat rendkívül értékes voltát abból a szempontból, hogy hazai adatainkat minden kérdésben összehasonlíttja a megfelelő osztrák és német birodalmi adatokkal.

B. L.

A képviselőház munkásügyi bizottsága, mely közel húsz képviselőből áll, május 31-én összesen 3 bizottsági tagnak jelenlétében tárgyalta az állami munkásbiztosítási hivatalnak a pénztárak 1909. évi működéséről szóló jelentését. *Hegedűs* Kálmán bizottsági előadó a jelentéssel kapcsolatban kifejezést adott azon nézetének, hogy úgy az Országos Pénztár, mint helyi szervei rosszul és túl drágán dolgoznak s elkerülhetetlennek mondotta az intézmény reformálását. *Mentsik* Ferenc dr., az állami munkásbiztosítási hivatal második elnöke reflektált *Hegedűs* Kálmán szavaira, utána pedig *Beöthy* László kereskedelemügyi miniszter úgy nyilatkozott, hogy a munkásbiztosítási törvény novelláját mielőbb be fogja nyújtani a törvényhozásnak.

Ügyvédjelöltek betegség esetére való biztosítása. Ausztriában és Németországban a betegség esetére kötelezőleg biztosítandó személyek között ott vannak az ügyvédjelöltek is. Nálunk a törvényhozás kifejejtette ezt a rétegét a szellemi munkásoknak a biztosításából, noha épen az ügyvédjelölteknek túlnyomó része valósággal proletár sorban van s csakúgy rászorul a szociális biztosítási jótételre, mint a többi munkások és alkalmazottak. A mezőgazdák és ügyvédek által álló parlament azonban természetesen a saját alkalmazottait gondosan kifejejteni igyekezett, a munkaadókra is terhet rakó törvényből.

Az Országos Ügyvédjelölt Szövetség, melynek már eredetileg programja volt, hogy az ügyvédjelöltek betegségyezésének kérdését rendezéshez juttassa, most, hogy az ügyvédjelölti gyakorlati idő *öt évre* emeltett fel, s így az ügyvédjelölti tevékenység mindinkább megszűnik rövid, átmeneti állapot lenni, érelyes akciót kezdeményez a betegségyezés kérdésének megoldására. A végleges gyökeres megoldást a szövetség a kötelező biztosításnak az ügyvédjelöltekre való kiterjesztésében látja s ezen cél érdekében meg kívánja mozgatni az ügyvédi kamarákat s az igazságügyminisztert kívánja beavatkozásra bírni. Addig is pedig, míg ez a gyökeres megoldás bekövetkezik, azt tervezi a Szövetség, hogy az ügyvédjelöltek 2-3 korona díj lefizetése ellenében az egyetemi hallgatók betegségyezését ugyanilyen díjfizetési alapon ellátó „Egye-

temek Kórházegyletében” lépnének be s itt találnák meg a reájuk nézve egzisztenciális fontosságú betegségyezést. Az Egyetemek Kórházegyletének vezetőségével ilyen irányban a tárgyalások már megindultak.

Pénztári orvosok díjazása a körzetükön kívüli első balesetvizsgálaton való részvétel esetén. Egy pénztári orvos, ki a körzetén kívül első telepre hivatott meg balesetvizsgálatra, a pénztárral szemben a belügyminiszter által kibocsájtott „Magánorvosi díjszabás” tételei szerint számította fel díjazását. A pénztár az Országos Pénztárhoz fordult útbaigazítás végett. Az O. P. azon álláspontra helyezkedett, hogy a szerződött orvosnak járandóságai ilyen esetben nem a „Magánorvosi díjszabás”, hanem az *illetményszabályzat 20., 21. és 25. §§-ai* figyelembe vételével állapítandók meg.

Az országos pénztár pénzügyi helyzetének megvizsgálása. Az Állami Munkásbiztosítási Hivatal a 3 milliós országos pénztári folyószámlakölcsön vonatkozó közgyűlési határozatot 1,000.000 K erejéig jóváhagyó leiratában közölte az országos pénztárral, hogy pénzügyi helyzetének megvizsgálásával *Harkányi* József min. titkár-bíró bízta meg és mellé, e vizsgálat céljaira, *Takács* Béla számtisztet osztotta be.

Személyi változás az O.M.B.P. igazgatóságában. *Kamenár* Lajos (Zsolna) biztosított kiküldött kerületi pénztári tisztviselővé választván, az alapszabályok 115. §-a szerint megszűnt az Országos Pénztár igazgatóságának tagja lenni. Az O. P. elnöksége az egyenlő szavazatot nyert biztosított póttagok közül helyébe *Szomjas* Gyula (Budapest) lakatost sorsolta ki s hivta ne az igazgatóságba.

Nyugdíjjarulék visszafizetése az alkalmazottaknak a szolgálatból való önkéntes kilépése esetén.

Most egy éve nagy feltűnést keltett, s minden szociális gondolkodású körben elismerést váltott ki a m. kir. Curianak azon ítélete, mely szakítva az addigi gyakorlattal, kimondotta, hogy a gyári vagy vállalati nyugdíjintézet alapszabályainak azon rendelkezése, hogy a vállalattól önként kilépő alkalmazott a nyugdíjalapba nyugdíjjarulék címén befizetett összegeket vissza nem követelheti és a nyugdíjhoz való igényét is elveszti, érvénytelen és az önként kilépő alkalmazott az ilyen alapszabályi rendelkezés dacára is igénynyel bír befizetett jarulékának visszatérítésére. Mint értesülünk, azóta hozott ellentétes *Ítélet* folytán a m. kir. Curia III. jogegységi tanácsa a legközelebb fog foglalkozni az azóta hozott ellentétes *Ítélet* folytán vitássá vált s különösen a magántisztviselőkre nézve nagy gyakorlati fontosságú elvi kérdéssel. Kívánatos, hogy a nyugdíjjarulék visszafizetésére vonatkozó helyes jogi elvet megállapító első ítélet előadójának, *Dr. Márkus* Dezsőnek azóta bekövetkezett halála dacára is ezen *Ítélet*nek az alkalmazottaknak a munkaviszonyukban való szabadabb mozgást lehetővé tevő álláspontja kerüljön ki elvi jelentőségű határozatként a tanácsból. – Itt említtük meg, hogy az O. P. nyugdíjintézeténél is számos jogvitát okozott az, hogy a pénztári szolgálatból kilépett alkalmazottaknak a pénztár a nyugdíjintézeti alapszabályoknak megfelelőleg a befizetett jarulékoknak csupán 80% -át fizette vissza. Több esetben perre kerülven a sor, a bíróságok úgy döntöttek, hogy a nyugdíjintézet végleges megalakulása még meg nem történvén, a 80%-os visszafizetésre vonatkozó rendelkezés egyelőre nem alkalmazható. Az O. P. elnöksége ez alapon elhatározta, hogy a pénztár szolgálatából kilépő alkalmazottaknak a nyugdíjintézet megalakításáig a befizetett teljes jarulék fizetessék vissza.

A Magyar Sebésztársaság VI. nagygyűlése.

Ez a nagytekintélyű testület gyűléséről való megemlékezés nem azon a réven kerül be ezen rovatba, ami a nagygyűlésen történt, hanem inkább azért, ami ott nem történt. A szociális biztosítással kapcsolatos sebészeti kérdésekkel, melyek pedig elsörendűen fontos problémáivá váltak a modern orvostudománynak, - egyetlen előadástól eltekintve - ez a nagygyűlés egyáltalán nem foglalkozott. Lehetetlen ezt megemlítenél hagyni akkor, midőn az O. P. 1911. évi jelentéséből azt tudjuk, hogy 40.000 baleset történt az Országos Pénztár keretébe tartozó üzemekben, s így majdnem 40.000 ember várta elsősorban a sebészeket, hogy őket úgy gyógyítsák meg, hogy munkaképességük a lehető legteljesebb mértékben helyreálljon. A nagygyűlés egyetlen szociális biztosítási tárgyú előadását Dr. Turán Géza, az O. M. B. P. orvosa tartotta, ki főleg a szociális biztosítás szempontjából tárgyalta a baleseteknek a daganatok képződésére való befolyást s a laboratóriumi vizsgálatoknak a baleseti véleményezéseknél való szerepét.

Pénztári orvosok tanulmányi segélye. Az Országos Pénztár felkérésére az orvosok továbbképzésére rendezett 1913. évi nyári egyetemi tanfolyam programjának összeállításánál megfelelően súlyt helyezett a szervező-bizottság a speciális munkásbiztosítási orvosi ismeretek előadására (sociálhygiene, baleseti kezelés stb.) s ezért az O. P. most azon tervvel foglalkozik, hogy egyes, különösen baleseti kezeléssel nagyobb mértékben elfoglalt vidéki pénztári orvosok részére olyképen tegye könnyebben hozzáférhetővé ezen továbbképző tanfolyamot, hogy 10 általa kijelölendő orvosnak 2001-200 korona összeget szavaz meg a tanfolyamon való részvétel céljára.

Az önkormányzati szervek újjáalakítása a helyi szerveknél az önkormányzati testnek nagyobb konvulcióival megy csak végbe. Eddig nem kevesebb, mint 28 pénztári választás ellen érkezett panasz, részben az állami munkásbiztosítási hivatalhoz, részben az országos pénztárhoz. Az állami munkásbiztosítási hivatal és az-országos pénztár a legnagyobb sürgősséggel s mindenkor mindkét intézmény kiküldötteinek közösen megtartott vizsgálata alapján intézik el a hozzájuk érkezett panaszokat. Tekintettel a panaszok nagy számára, mégis lehetetlen egyes esetekben, hogy a közgyűlés kitzűött határain belül a panaszok elintézését nyerjenek, s ilyen esetekben az állami munkásbiztosítási hivatal a közgyűlésnek e panasz elintézéséig való elhalasztására hívja fel a helyi szerveket azért, hogy a közgyűlésen valóban a panaszok alapján megejtett vizsgálat szerint arra jogosultaknak talált tényezők vegyenek részt, illetve, hogy a választás megsemmisítésének szüksége esetén a közgyűlés megtartásának költségei feleslegesen ne terheljék a pénztárt. Ez okból halasztatott el legújabbán az újvidéki és a szegedi pénztár közgyűlése is. A közgyűlés megtartásáig a régi igazgatóság vezeti a pénztárt.

Az Országos Gazdasági Munkáspénztárról szóló törvényjavaslatot, melyet a képviselőház a múlt ülészakban letárgyal s amelynek újból való benyújtását - mint azt lapunk utolsó számában közöltük, - Lukács László miniszterelnök május 5-én az új ülészak megnyitásakor bejelentette, a képviselőházban eddig nem nyújtották be. Minthogy a kormány a nyári szünet előtt letárgyalni kívánt javaslatokat, tudomásunk szerint már mind beterjesztette, a munkás-

biztosítás érdekeit oly mélyrehatóan érintő ezen javaslat újból való tárgyalása őszre marad. Reméljük, hogy addigra megfelelőbb alakban, s az összes érdekelt tényezőknek, így az állami munkásbiztosítási hivatalnak, az országos munkásbetegsegélyző pénztárnak, az ipari érdekképviselőknek, valamint a munkásérdekeltségűeknek értekezleti meghallgatása után fog előterjesztetni. Erre a kereskedelmi minisztériumnak kell súlyt helyezni, ha a resszortjába eső ügyeket a földmívelésügyi miniszterrel egyenlő informáltsággal és erélylyel akarja ellátni.

Letartóztatási intézetekben levő személyek üzemi balesetének kártalanítása. Egyik hazai fegyházban fogva tartott fegyenc az ott üzött kaptafakészítés közben üzemi balesetet szenvedett, melyet az illető fegyenc munkaerejét bérlő külső vállalkozó az illetékes kerületi pénztárnál be is jelentett. A T. 3. §. 25. pontja értelmében az ilyen üzemi baleset esetén is nyújtandó kártalanítás, minthogy azonban a T. 8. §. utolsó bekezdése az igazságügyminisztert megbízta azaz, hogy „azokat az eltéréseket, melyekkel a törvény rendelkezései a 3. §. 25. pontjában emiített üzemekre alkalmazandók,” rendeleti úton állapítsa meg, s az igazságügyminiszter ezen rendeletet még nem adta ki. Az Országos Pénztár a konkrét ügy elintézését függőben tartotta s felterjesztéssel fordul ezen rendelet kibocsájtása iránt. Minthogy a sérült fegyenc letartóztatása ideje alatt amúgy is el van látva, ebből reá sérelem nem származik, ellenben azon különleges kereseti, munkáltatási és fegyelmi viszonyok, melyek közt a sérült van, tényleg megkövetelik a fegyencek kártalanításának külön szabályozását. Különösen a fegyintézeti kereseti viszonyok azok, melyekre tekintettel a fegyencek kártalanítása külön rendezést igényel, mert lehetlenség, hogy a fegyházban szenvedett baleset esetén azon nyomorúságos kereset alapján nyerjen a fegyenc kártalanítást, amelyért az ő munkáját bérbe adják. Reájuk feltétlen alkalmazandónak véljük a T. 78. §. 1. bekezdésének azon rendelkezését, hogy a kártalanításuk alapjául veendő javadalmazás „az ugyanabban vagy szomszédos üzemben és ugyanabban az időben hasonló munkát végzett alkalmazottak szokásos évi átlagos keresetét elérje.” Ha ez így nem történik, úgy a fegyházból szabadult sérült a fegyház egyéb testi és társadalmi utónyavályain kívül egész életére fogja viselni annak következményeit, hogy a fegyházban és nem szabad üzemben érte baleset.

Joggyakorlat.

Joggyakorlat. Az 1884: XVI. t.-c. 183. §-ának a) pontját összevetve az 1907: XIX. t.-c. 1. §-ának 1. és 2. pontjának tartalmával és eme törvények indoklásával, kétségtelen, hogy a törvényhozó csupán azokat a mezőgazdaság körébe tartozó foglalkozásokat kívánta az ipartörvény rendelkezései alól kivonni, ahol a tulajdonos foglalkozása az őstermelés határait túl nem lépi és saját nyerstermékeiknek gazdasági értékesítését célozza, - mihelyt azonban ez a foglalkozás ezt a mértéket meghaladja és az üzletszerűség jellegét ölti föl, - mint nyilván ipari tevékenység, az ipartörvény hatálya alá esik, és az e körben alkalmazott munkások nem vonhatók ki a kötelező biztosítás alól. *Curia 1913 január 17. G. 229.*

Az *Indokokból:* A felperes felülvizsgálati kérelmének eldöntésénél elsősorban az vizsgálandó, hogy az

alperes által folytatott, s a kereseti követelés alapját képező *erdőüzem* az ipartörvény hatálya alá eső foglalkozásnak tekintendő-e vagy sem? és hogy alapos-e a felperesnek az a felülvizsgálati panasza, hogy a felebbezési bíróság a felperes keresetét az 1907. évi XIX. t.-cikk 1. §-ának 1. pontjában felállított anyagi jogszabály megsértésével utasította el.

Eme panasz vizsgálatánál irányadónak tekintete a kir. Curia a felebbezési bíróságnak azt a ténymegállapítását, hogy az „oszlányi erdőség”, ahol a alperesi cég a kérdéses erdőváogatást foganatosította, nem a cégnek, amelynek kültagjai is vannak, hanem a cég három belfelügyőjének, tehát a cégtől különálló jogalanyoknak a közös tulajdonát képezi. Már pedig az ipartörvény 183. §-ának a) pontja az erdei termelést csak abban az esetben veszi ki az ipartörvény hatálya alól, amennyiben az illetők leginkább saját nyerstermékeik feldolgozására és eladására szorítkoznak; tekintve, hogy az alperes a kérdéses erdőváogatást nem saját erdejében üzi, s így nem saját nyerstermékének kitermelése és eladására szorítkozik – kétségtelen, hogy ebbeli foglalkozása – az ipartörvény hatálya alá esik, s így az eme vállalatánál alkalmazott munkásai sem vonhatók ki betegség elleni kötelező biztosítás alól. De még abban az esetben is, ha az *alperesi cég* tekintetnek a kérdéses erdőség tulajdonosának, sem volna felmenthető az idézett törvényhely alapján járulékos fizetésének kötelezettsége alól: mert az 1884: XVI. t.-c. 183. §-ának a) pontját összevetve az 1907: XIX. t.-c. 1. §-ának 1. és 2. pontjának tartalmával, és eme törvények indokolásával, kétségtelen, hogy a törvényhozó csupán azokat a mezőgazdaság körébe tartozó foglalkozásokat kívánta az ipartörvény rendelkezései alól kivonni, ahol a tulajdonos foglalkozása az östermelés határait túl nem lépi és saját nyerstermékeinek gazdasági értékesítését célozza, – mihelyt azonban ez a foglalkozás ezt a mértéket meghaladja és az üzletszerűség jellegét ölti föl, – mint nyilván ipari tevékenység, az ipartörvény hatálya alá esik, és az e körben alkalmazott munkások nem vonhatók ki a kötelező biztosítás alól.

Már pedig az alperes bejegyzett fakereskedő cég, a favágást az első bíróságnak a felebbezési bíróság által elfogadott ténymegállapítás szerint a kérdéses erdőben a cég *számlájára és költségére kereskedelmi célból üzletszerűen folytatja*. Ily körülmények között tehát a saját erdejében folytatott tűzifa kitermelés sem sorozható azon foglalkozások közé, amelyre az ipartörvény hatálya ki nem terjedne, mivel különben az 1907. évi XIX. t.-cikknek a kötelező munkásbiztosítás iránti rendelkezései azzal, hogy valamely nagy tőkével dolgozó cég erdőterületeket vásárolna és azokat saját tulajdonául kebleztetné be, – azok termékeit azonban kereskedelmi céljaira használná ki, – egyszerűen ki volna játszható. Minthogy ezek szerint az alperesi cég kérdéses foglalkozása nem az östermelés, hanem az ipari működés körébe s így az ipartörvény rendelkezése alá esik, kétségtelen, hogy az 1907: XIX. t.-cikk 1. §-ának 1. és 2. pontja alapján az eme foglalkozásnál alkalmazott munkásai is a betegség esetére való kötelező biztosítás alá esnek.

Az ítélet indokolása világos elvi magaslatra nem emelkedik, de azon nagyjelentőségű elvet foglalja tulajdonképpen magában, hogy *ha az iparos, illetve kereskedő östermelést folytat, mely üzlete céljait szolgálja s amely így az üzlet, keretébe tartozik, úgy ez az östermelés is az 1907: XIX. t.-c. 1. §-ának 2. pontja alá esik*.

Felelős szerkesztő: Dr. LÁNCZI JENŐ